

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

A

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MANAGEMENTU V JINDŘICHOVĚ HRADCI

Bakalářská práce

2011

autor: Jana Krulišová

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

A

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MANAGEMENTU V JINDŘICHOVĚ HRADCI

Životní scénáře recidivistů

Autor: Jana Krulišová

Vedoucí práce: Mgr. Jan Vaněk

Studijní program Sociální pedagogika specializace Výchovná a vzdělávací praxe

Datum odevzdání : 31. 3. 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci na téma

Životní scénáře recidivistů

jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených
v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s ust. § 47b) zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem odhalování plagiátů.

Poděkování

Děkuji vedoucímu bakalářské práce panu Mgr. Janu Vaňkovi za vstřícnou a podnětnou pomoc při tvorbě této práce.

Životní scénáře recidivistů	8
Life Scenarios of Recidivists	9
1 Úvod.....	10
2 Teoretická část.....	12
3 Rodina	12
3.1 Funkční rodina	13
3.2 Patologická rodina	14
3.2.1 Problémová rodina	15
3.2.2 Dysfunkční rodina	15
3.2.3 Afunkční rodina	15
3.3 Vrstevnická skupina	16
4 Norma, normalita	17
4.1 Norma statistická, funkční a ideální	17
4.2 Sankce	18
4.2.1 Druhy sankcí	19
4.3 Systém kontroly	19
4.3.1 Vnitřní a vnější kontrola	19
4.4 Deviant, deviantní chování.....	20
4.4.1 Vymezení pojmu sociální deviace.....	21
4.4.2 Typy teorií deviantního chování.....	22
5 Kriminální chování	22
5.1 Příčiny vzniku kriminálního chování.....	23
5.2 Charakteristika osobnosti delikventů	24
6 Recidiva	26

6.1	Penologie	26
6.2	Trest.....	27
6.2.1	Teorie funkcí trestu	27
6.2.2	Účel trestání	28
6.2.3	Druhy trestu.....	28
6.2.4	Výkon trestu odnětí svobody	29
6.2.5	Alternativní tresty	30
6.2.6	Adaptační problémy po propuštění z výkonu testu.....	30
7	Resocializace a práce s trestanými.....	31
8	Transakční analýza	32
8.1	Komunikace podle transakční analýzy	33
8.1.1	Analýza struktury.....	34
8.1.2	Analýza transakce	35
8.1.3	Analýza scénáře	36
8.1.4	Analýza her	39
9	Praktická část	40
9.1	Výzkumný problém, výzkumná metoda	40
9.1.1	Metoda výzkumu	40
10	Cíl praktické části.....	41
10.1	Otázky praktické části.....	41
10.1.1	Výzkumný vzorek.....	41
10.1.2	Základní pojmy	42
10.1.2.1	Výzkumné texty	43
10.1.2.2	R1 – Vilém	43

10.1.2.3 R2 – Martin	48
10.1.2.4 R3 – Tomáš	51
10.1.2.5 R4 – Štěpán	53
10.1.2.6 R5 – Luboš	55
10.1.2.7 R6 - Petr	59
11 Závěr.....	61
Seznam literatury.....	67

Anotace:
Životní scénáře recidivistů

Cílem bakalářské práce bylo zjistit rodinné prostředí recidivistů, zejména vliv jeho funkčnosti či nefunkčnosti na vznik a rozvoj sociálně patologických jevů, v konkrétním případě na vznik kriminality. Dále předmětem zkoumání bylo zjistit, jakou roli v recidivě hrála reakce společnosti na odsouzené a jaké jsou možnosti recidivistů na začlenění do společnosti.

K realizaci praktické části jsem zvolila metodu zakotvené teorie. Podkladem pro zpracování byly rozhovory s recidivisty.

Závěrem nutno konstatovat, že stanovený cíl práce byl naplněn. Rodina jednoznačně ovlivňuje chování jedince, ke vzniku sociálně patologického chování a tím tedy i recidivy však nedochází výhradně vlivem výchovného prostředí a působení rodiny.

Klíčová slova:

Rodina, Norma, Deviant, Kriminální chování, Recidiva, Transakční analýza

Abstract:
Life Scenarios of Recidivists

The aim of this bachelor thesis was to find out a family petting of recidivists, especially the influence of its functionality or malfunction on the formation and development of socio-pathological phenomena and in the concrete case on the formation of criminality. The next task of the study was to determine how much the reaction of society on convicts influenced the recidivism and what were the options of recidivists to integrate back into society.

To realisation of the practical part of my thesis I chose the method of the grounded theory. I used interviews with recidivists as the basis of the elaboration.

At the end it is necessary to claim the set aim of the thesis was reached. No doubt the family influences the behavior of a man but it is not the only influence leading to the formation of the socio-pathological behavior and recidivism.

Keywords:

Family, standard, deviant, criminal behavior, relapse, Transaction Analysis

1 Úvod

Kriminální recidivní chování jedinců současné společnosti považují za závažný problém a zmírnění následků recidivního jednání na současnou společnost vidím jako opodstatněnou. Za cíl této bakalářské práce jsem si vytyčila zmapovat příčiny opakovaného páchaní trestných činů vybrané skupiny jedinců – recidivistů, osob opakovaně soudně trestaných, zejména zjistit vliv původního rodinného prostředí na jejich opakované páchaní trestných činů a jejich následného začlenění do společnosti a schopnost v této společnosti opět plnit svou roli v souladu s jejími normami a zákony. Je člověk s recidivní minulostí schopen vést „normální“ život a plnit většinu společenských funkcí? Jak dalece ovlivňuje recidivní „kariéra“ jeho sociální postavení ve společnosti? Cílem bakalářské práce je formulovat teorii životního scénáře recidivistů, předmětem zkoumání budou jednotlivé příběhy recidivistů, proto teorie bude platná pouze pro uvedenou skupinu sledovaných jedinců.

Rodina je a v minulosti vždy byla základním pilířem všech společností. Je považována za nejdůležitější sociální skupinu, do které se člověk rodí a ve které zpravidla žije celý svůj život, nejprve ve své původní rodině, do které se s určitou genetickou výbavou svých rodičů narodí, ve které dochází k uspokojování jeho fyzických, psychických a sociálních potřeb, kterou je formováno, ze které přejímá specifický systém hodnot, zkušeností a vzorců chování, kterou je připravován na integraci do společnosti, a která je nositelem jeho budoucí identity, si pak vytváří svou vlastní rodinu, které zpravidla buduje na základě stejných pravidel a do které přenáší získané vzorce chování, a tyto pak předává následující generaci. V případech, kdy rodina není schopna plnit jednu nebo více funkcí se stává pro dítě zátěží a dochází ke vzniku patologických jevů. Zjevné či skryté poruchy rodinného soužití nesprávně ovlivňují vývoj osobnosti, dítě postrádá potřebné pobízející momenty výchovy, je narušena jeho emocionalita spojená většinou s přejímáním nepříznivých vzorců chování, jedinec vyhledává z důvodu citové deprivace jiná společenství a zde, např. překračováním norem, upevňuje své postavení a potřebu seberealizace. O přínosu harmonické rodiny na vývoj dítěte a naopak škodlivosti rodinného prostředí sociálně patologické rodiny se budu věnovat ve třetí kapitole.

V další části bakalářské práce se budu zabývat systémem společenských pravidel a společenských norem, jejich nezbytnosti pro určování přiměřených, přijatelných a žádoucích vzorců chování jednotlivců i skupin ve společnosti, sankcemi v případě

nedodržování nastavených pravidel společnosti a systémem sociální kontroly. Vysvětlím pojmy deviace, sociální deviace a teorii vzniku deviací a jejich příčiny.

V další kapitole se zaměřím na kriminální chování jedinců, příčiny vzniku kriminálního chování, charakteristiku osobnosti delikventů a typy pachatelů.

Šestou kapitolu věnuji recidivě a pojetí recidivního chování, dále trestem, teorií funkcí trestu, účelu trestání a druhy trestu, které jsou stanoveny v trestním zákoníku, podrobně se budu zabývat trestem odnětí svobody, ukládání alternativních trestu, a adaptačními problémy po propuštění z výkonu trestu.

V sedmé kapitole se budu zabývat problémem resocializace, úkolem nápravného procesu a prevenci prizonizace, zmíním úkoly probační a mediační služby v kontrole nad pachateli trestných činů v rámci resocializace. Další kapitola pojednává o nutnosti práce s odsouzenými již během výkonu trestu odnětí svobody, následnými možnostmi resocializace.

V osmé kapitole jsem se věnovala psychologické metodě Erica Berneho „Transakční analýza“ a vysvětlila jsem zde podstatu jejích jednotlivých struktur, t. j. analýza struktury, transakce, scénáře a her, vysvětlila podstatu jednotlivých „ego“ stavů.

V deváté kapitole praktické části této bakalářské práce budou v rámci kvalitativního výzkumu metodou Zakotvené teorie popsány životní příběhy recidivistů, kteří se v minulosti opakovaně dopouštěli páčání trestné činnosti. Cílem práce bylo zjistit, jakou roli na vznik kriminálního recidivního chování hrálo rodinné prostředí, jakou roli v recidivě hrála reakce společnosti na odsouzené a jaké jsou možnosti recidivistů za začlenění do společnosti. Popíši strukturu výzkumného vzorku a základní používané pojmy. Součástí praktické části jsou doslovně přepsané rozhovory s recidivistou, na základě kterých byla vytvořena teorie platná pro danou skupinu recidivistů.

V závěru práce, desáté kapitole, jsou shrnuty zjištěné skutečnosti získané výzkumem a jsou porovnány se stanovenými cíli výzkumu.

2 Teoretická část

3 Rodina

Rodina je považována za nejdůležitější sociální skupinou, ve které člověk žije. Dochází zde k uspokojování jeho *fyzických, psychických a sociálních potřeb*. Rodina poskytuje zázemí potřebné ke společenské *seberealizaci*, je zdrojem zkušeností a *vzorů chování*, které nemůže získat v jiném prostředí. Každá rodina je zdrojem specifického systému *hodnot* a jejich preference a ty ovlivňují chování členů rodiny v interakci se společenským okolím. Rodina formuje jedince v průběhu jeho vývoje, je významným nositelem jeho budoucích *společenských rolí a identity* obecně. (Fischer, S., Škoda, J., 2009)

Pro dítě je rodina prvním a dosti závazným modelem společnosti, s jakým se setkává. Předurčuje jeho osobní vývoj, jeho vztahy k jiným skupinám lidí. Orientuje dítě na určité hodnoty, vystavuje ho určitým konfliktům a poskytuje mu určitý typ podpory. To nejpodstatnější, co rodina dítěti předává jsou *sociální dovednosti*, bez kterých se v dospělosti neobejde.

Rodina může být také definována jako původní a nejdůležitější společenská skupina a instituce s hlavními funkcemi reprodukce, výchovy, socializace a přenosu kulturních vzorů. Případně jako nejuniverzálnější socializační jednotka, která poskytuje dítěti *identifikační vzory*, seznamuje ho s předpokládaným chováním a zvládnutím mužské a ženské role, učí dítě žádoucím způsobem reagovat na proces interakce a umožňuje mu praktické ověření získaných dovedností v rámci rodiny, uplatňuje se jako regulátor chování dítěte a poskytuje mu společensky žádoucí *normy* a pod vlivem rodinného působení si vytváří postoj k personálnímu okolí, k sobě samému i společnosti obecně.

Rodina je z hlediska rozvoje dětské osobnosti nejvýznamnější *sociální skupinou*, ve které dítě prostřednictvím jejího dospělého člena, obvykle matky, získává první informace o okolním světě. Matka a později celá rodina je pro dítě nejen zdrojem jistoty a lásky, bezpečí, sounáležitosti, poskytuje zkušenost požitku bezpečného citového vztahu, ale i zdrojem informací o něm samém. Na jejich základě si vytváří určité sebepojetí ovlivněné skutečností, zda je akceptováno a pozitivně hodnoceno, nebo právě naopak. Rodina dítě vychovává a tím je určitým způsobem stimuluje, rozvíjí jeho schopnosti a dovednosti, předvádí mu určitý hodnotový systém. Zejména v prvních deseti letech dítě všechny tyto informace nekriticky přijímá, rodiče pro něj představují významnou autoritu.

Dítě akceptuje jejich výklad světa, jejich názory a hodnocení. Členové rodiny a vzájemné vztahy mezi jednotlivými členy rodiny slouží dítěti jako *model*, který napodobuje, popř. se s ním *identifikuje*.

3.1 Funkční rodina

Rodina má pro dítě nezastupitelný význam. Dítě se do ní rodí, dostává od ní či přesněji od svých rodičů *genetickou výbavu*, má rozhodující vliv na celkový rozvoj jeho osobnosti, zvláště v nejrannějším období jeho dětství a to jak v oblasti tělesné, duševní tak i sociální. Rodinný systém a jeho uspořádání, stejně jako pozice, jakou v něm dítě zaujímá, tak nutně ovlivňuje jeho další vývoj, adaptaci na jiné sociální prostředí. V každé rodině může být rodinný systém uspořádán jiným způsobem, neměl by však postrádat *jasná pravidla, potřebný řád a srozumitelnou hierarchii postavení jednotlivých členů rodiny*, neměl by být příliš neohebný, neschopný reagovat na vývoj dítěte a jeho aktuální individuální potřeby. Rodina je pro dítě poskytovatelem mnoha *podnětů*, které mohou působit pozitivním i negativním způsobem, ale pro dítě jsou stejně důležité, protože vytvářejí *primární zkušenost*, na níž závisí posouzení a prožívání dalších sociálních podnětů. Z hlediska rozvoje různých psychických poruch proto má největší význam. Celé rodinné zázemí ovlivňuje psychickou pohodu i v dospělém věku. V případě chybějící rodiny, nebo narušení vztahů v rodině, se tato stává rizikovým faktorem, přispívajícím ke vzniku psychické zátěže.

V rodině a rodinou se uskutečňuje společenská adaptace dítěte, jeho začleňování do společnosti. V kontaktu s bezprostředním prostředím i svými možnostmi si dítě vytváří jakýsi *vnitřní obraz světa*, který do jisté míry odpovídá tomu, jak je mu okolní realita jeho rodiči či vychovateli předkládána a do jakého světa a jak ho rodiče uvádějí. Rodina určuje *sociální status dítěte*, je rozhodující, pokud jde o jeho sociální prestiž a sociální sebeuvědomění. Prostřednictvím rodiny si také dítě uvědomuje své místo a svou *rolí* ve společnosti. Rodina, sociální vztahy v ní a způsob výchovy budou pro dítě zázemím, ze kterého bude vycházet, až si založí svou vlastní rodinu.

Z hlediska vývoje sociálních reakcí, se vztah mezi dítětem a matkou a mezi dítětem a dalšími lidmi, kteří o něj pečují, výrazně mění při dovršení prvního roku jeho života. Dítě začíná mluvit, dokáže se postavit, ve čtrnácti měsících většina dětí sama chodí. V tomto věku začíná mít velký význam v životě dítěte *hra*, jejímž prostřednictvím si nejen

zlepšuje koordinaci pohybů, ale i poznání skutečného světa, zkouší nové schopnosti a hrou *napodobují* chování dospělých. Během druhého a třetího roku života se dítě naučí chápat emoce ostatních členů rodiny. V období od jednoho roku do čtyř let dítěte se také učí kázni a sebeovládání. Naučí se ovládat tělesné potřeby a náležitým způsobem je uspokojovat. Dítě se učí správně jíst a „správně se chovat“ v různých situacích – především v interakcích s dospělými, ve věku pěti let se dítě stává autonomním jedincem (Giddens, A., 1999).

Z hlediska funkčnosti rodiny takto hovoříme o rodině funkční, která poskytuje dítěti dobrý prospěch a vývoj. Takových rodin je v populaci převážná většina, t. j. 85 %. Pro harmonické fungování rodiny je nutné uvědomění si všech vazeb a porozumění jednotlivým vývojovým stádiím života. Rodiče by se měli snažit o to, své dítě poznávat a porozumět mu. Stejně tak by se měli ale naučit rozumět sami sobě a uvědomit si, v jaké životní fázi se oni i jejich děti nacházejí. Pro harmonické rodinné prostředí je důležitým nástrojem *komunikace*. Když budou členové rodiny umět dobře se ptát a současně naslouchat, dokáží upevnit a prohloubit vzájemné rodinné vazby. Současně tak rodiče umožní dětem lépe fungovat v kolektivu a tím i společnosti.

3.2 Patologická rodina

Z výše uvedeného tedy není pochyb o nenahraditelnosti funkční rodiny pro život člověka ve společnosti. Komplex biopsychosociálních faktorů společně s negativním působením rodiny na jedince můžeme označit jako značně zásadní a časté příčiny vzniku sociálně patologických jevů. Rodina se proto může pro dítě v některých případech sama o sobě stát zátěží, zdrojem vzniku a rozvoje různých psychických problémů a následných sociálně patologických jevů. V rodině může dojít k vážnému narušení psychosociálního vývoje a fungování všech členů rodiny, což má jednoznačný vliv na vývoj dítěte. V případě, že vztahy mezi rodiči nebo dalšími pro dítě důležitými členy rodiny jsou disharmonické, zkreslují jeho představu o realitě. Dítě chápe rodinu jako důležitý zdroj informací, které si zobecňuje a očekává stejné jednání od ostatních lidí. Zkušenost může být v krajních případech traumatizující a u nepříznivě disponovaného jedince může narušit psychickou rovnováhu a stimulovat nevhodné chování jedince. (Vágnerová, M., 2004) Mezi nejzávažnější problémy řadíme poruchy rodičovské role, problém funkčnosti rodiny, problém anomálních osobností rodičů popř. vychovatelů, spojený naopak s nadměrnou

péčí, kdy dítě ve svém důsledku není na samostatný život připravené, problém náhradní rodiny nebo náhradní výchovné či ústavní péče až po problém týraného dítěte, kterým se více zabývat nebudu, neboť se jedná o téma na samostatnou práci.

3.2.1 Problémová rodina

V rodině problémové, v populaci jich existuje 12 – 13 %, se sice vyskytují poruchy některých popř. všech funkcí, nicméně takovéto klima rodiny neohrožuje její systém a nemá bezprostřední vliv na vývoj a prospěch dítěte. Problémová rodina je zpravidla schopna své potíže řešit bez vnější pomoci, popř. pouze s krátkodobou sociální pomocí, kdy se dostává do popředí zájmu odboru sociálně právní ochrany dětí.

3.2.2 Dysfunkční rodina

V rodinách dysfunkčních, které tvoří přibližně 2 % populace, se vyskytují závažné poruchy zpravidla všech funkcí, rodina není schopna bez zásahu a pomoci zvenčí problémy vyřešit, bezprostředně dochází k ohrožení vývoje, výchovy a prospěchu dítěte, je důležité zvážit sanaci rodiny.

3.2.3 Afunkční rodina

V případě afunkčních rodin jsou poruchy funkcí rodiny tak výrazné, že rodina neplní svůj základní úkol a dá se říci, že svým způsobem dítěti vlastně škodí případně bezprostředně ohrožuje jeho existenci, kdy sanace rodiny je zcela zbytečná a pro dítě je nezbytné umístění do náhradní rodiny, popř. jiného zařízení. V populaci je takových rodin minimum, okolo 0,5 %.

V těchto rodinách dochází k narušení vztahů nejen mezi rodiči, ale i mezi dětmi. Rodiče končí soužití rozchodem, což má vliv na duševní dozrání dítěte, zejména v období dospívání. Dítě ztrácí jistotu a rodinné zázemí, ve kterém žilo doposud, je postaveno před novou, jemu neznámou situací, ve které se musí zorientovat. Rozvod rodičů může být spojen se změnou bydliště, zhoršením finančního zajištění rodiny, postavení rodiny. V období, kde potřebuje dostatek psychické podpory, se musí vyrovnat s nastalými změnami, a to zejména v oblasti *citového* uspokojení svých potřeb, kdy se mu nemusí dostat potřebné podpory ze strany rodičů, neboť v tomto období zpravidla

nekomunikují či nedokáží komunikovat, naopak dítě používají jako nástroj vzájemného citového vydírání, ztrácí přehled o tom, co děti zajímá, čemu se věnují, jakým způsobem tráví svůj volný čas. Děti se tak často potýkají s pocit *psychické deprivace* a v obtížných životních situacích selhávají, hledají uspokojení v alkoholu, partě a v takových případech je jen krůček ke vzniku sociálně patologického chování.

Závěrem se neubráním poznámce o dětech, vyrůstajících v *emočně chudém prostředí*, kde se emoce často popírají nebo hodnotí jako nepřiměřené, kde se odnaučí věnovat svým emocím pozornost. Přestanou je brát jako něco důležitého, nebudou je umět rozlišovat a budou se více řídit podle toho, co jim řeknou druzí, než podle toho jak to samy cítí. *Emoce* mají funkci ochrannou (strach, stud, hněv apod.), motivační spojenou s uspokojováním základních lidských potřeb (negativní - pocit hladu, žízně, nedostatku pohybu, ohrožení, odmítání, zahanbení, méněcennosti, pocit nudy, nedostatečného uplatnění, hněv, pocit nespravedlnosti atd., tak pozitivní - zájem, zvědavost, láska apod.). Uvědoměním a pochopením vlastních emocí i způsobu projevu druhé strany lze najít pomocí komunikace a empatie řešení např. ve svých vztahových problémech.

3.3 Vrstevnická skupina

Vrstevnická skupina je zpravidla malou sociální skupinou, jejíž členové jsou si blízcí věkem. Z tohoto hlediska je homogenní. Postavení jedince ve vrstevnické skupině není jisté a samozřejmé, jedinec ve skupině musí se umět prosadit a umět si získat ostatní. Z důvodu znevýhodnění může být skupinou odmítáno, negativně hodnoceno a tím získává špatné postavení ve skupině jako takové.

Vrstevnické vztahy ve vrstevnické skupině mají různé formy a promítají se do různých aktivit jedince. Vrstevnická skupina ovlivňuje vývoj dítěte už od předškolního věku, ale zvláštního významu nabývá v období dospívání. Dospívající se osamostatňují, odpoutávají od rodiny a navazují nové, diferencovanější vztahy s jedinci obojího pohlaví. Vrstevnická skupina vytváří „cvičné pole“ pro osvojování nových rolí, zvládání nových situací, které přináší dospívání a dospělost.

Neméně důležité je pro dítě školní prostředí, ve kterém dochází k jeho rozvoji, ale současně jsou na něj kladeny požadavky a očekávání, buduje si vztahy mezi spolužáky, učiteli a vychovateli. Hodnocením vrstevníků představuje pro dítě *zpětnou vazbu*, která slouží k vytvoření náhledu na sebe sama, *sebopojetí a sebehodnocení*. K prvním

kriminálním zkušenostem a aktivitám dochází nejčastěji právě v období dospívání za silné podpory vrstevnické skupiny, zpravidla značně asociálně zaměřené.

Zdrojem zkušenosti je také aktuální sociální kontext společnosti, resp. *sociální vrstva* a *sociální skupina*, k níž člověk patří. Zahrnuje obecný vliv společnosti, projevující se mediálně a socioekonomicky, ale i konkrétní lokality, kde žije. Prostředí malého města působí jinak než velké *anonymní* sídliště. Každý jedinec je ovlivněn charakterem období, v němž prožil své dětství, event. dospělost. Významný vliv má sociální vrstva, k níž patří, protože se může vymezovat jinými *hodnotami*, *normami* a s tím souvisejícím *stylem života*.

4 Norma, normalita

Normalitu osobnosti posuzujeme podle relativní přiměřenosti jejího jednání v současnosti a dohledné budoucnosti. Slovo relativní užíváme, abychom odlišili normální osobnost od ideální osobnosti. Normální osobnost totiž může výjimečně udělat něco neočekávaného, nevhodného, nepřiměřeného a nedomyšleného.

Pojem *normální normalita* může mít význam statistický, funkční nebo normativní (ideální), nebo se tyto významy mohou kombinovat.

4.1 Norma statistická, funkční a ideální

- *Statistická normalita* určuje umístění jedince v populaci vzhledem ke kvantitativně měřenému průměru (např. ve zkoušce inteligence může mít člověk vzhledem k průměru výkon nadprůměrný nebo podprůměrný, defektní).

- *Funkční normalita* je určována vzhledem k plnění funkce určitého systému, vzhledem ke stavu optimální činnosti, stavu vnitřní rovnováhy.

- *Ideální normalita* je předem dohodnutá na základě racionálního úsudku (je stanoven určitý ideál, např. plného duševního zdraví). Jedinec normální a dobře sociálně přizpůsobený chce např. přijímat odpovědnost přiměřenou jeho věku a jeho postavení. Usiluje o to, stát se aktivní tvůrčí osobností. Je duševně odolný, psychicky zdatný. Ochotně se zúčastní zaměstnání, prací přiměřených jeho věku. Budoucnost do jisté míry preferuje před přítomností a minulostí. Dobrovolně akceptuje

zkušenosti a přijímá *životní roli* nebo *pozici* a to i tehdy, když mu nevyhovuje. Ujímá se problémů, které je třeba řešit, a nehledá způsoby, jak se jim vyhnout. Dokáže činit rozhodnutí při minimu obav, nejistot, nerozhodnosti, proseb o radu a jiných forem úniku před rozhodnutím. Bere lidi takové, jací jsou, kalkuluje s jejich reálnými vlastnostmi, i když neodpovídají jeho přáním a představám. Nachází uspokojení v reálné životní aktivitě, ne ve snění. Umí využívat své schopnosti myslet k plánování aktivity, ne k vyhýbání se či úniku od aktivity. Učí se ze svých neúspěchů, nesnaží se je *ospravedlňovat* či *racionalizovat*. Nezveličuje své úspěchy, ani je negeneralizuje, nepřehání. Dokáže říci „ne“ v situacích, jež jsou pro něho dlouhodobě škodlivé, i když by mu „ano“ krátkodobě mohlo přinést uspokojení. Dokáže říci „ano“ v situacích, které jsou pozitivní, i když mohou pro něho být dočasně nepříjemné. Dokáže jednat na obranu svých práv a snaží se přiměřeně bránit, děje-li se mu křivda. Projevuje přiměřeně a otevřeně své city, sympatie a dokazuje je činy. Dokáže se vyrovnat s nepříjemnostmi, bolestí a emočními frustracemi, jestliže odstranění jejich příčin není v jeho moci. Je asertivní, umí se zdravě prosadit. Dokáže přistoupit na kompromis směřující k překonání obtíží, které se v jeho životě vyskytnou. Dokáže soustředit všechnu energii na dosažení vytyčeného cíle. (Fischer, S., Škoda, J., 2009)

Vedle běžné normality se často v psychologii a psychopatologii používá pojem „širší norma“. Jde o takové projevy chování a prožívání, které sice nejsou obvyklé, ale nejsou ještě ani patologické.

Anormativita znamená odchylku od psychologické, sociální, pedagogické a jiné normy přesahující rozpětí normy. Mezi anormality můžeme zařadit např. diflicity (závady chování a prožívání), poruchy chování a osobnosti, neurózy, různé typy psychopatie, psychózy (duševní choroby, mentální retardace apod.).

Jestliže člověk trvale přestává být schopen udržovat přiměřené vztahy a jestliže se jeho chování stává nevhodným či nemožným vzhledem k převládajícím kulturním, morálním i právním normám v dané společnosti, pak ho můžeme považovat za *abnormální osobnost*.

4.2 Sankce

Normy můžeme respektovat na základě vlastního přesvědčení o jejich správnosti, ale většinou budeme pravidla dodržovat proto, že s jejich porušením je spojena sankce.

Všechny sociální normy jsou doprovázeny sankcemi, které slouží jako ochrana proti nonkonformitě a především proti deviantnímu chování. Sankce je tak jistou reakcí na chování jednotlivce nebo skupiny, která má zajistit, aby chování bylo v souladu s danou normou.

4.2.1 Druhy sankcí

Sankce mohou být především *pozitivní* (udělení pochvaly za konformitu) nebo *negativní* (trest za chování, které není konformní), ale mohou být též *formální* (tam, kde existuje speciální skupina lidí nebo organizace, jejímž úkolem je zajišťovat, aby určitý druh norem byl dodržován), či *neformální* (jež více spočívají na spontánní reakci okolí než na organizovanosti).

Všude tam, kde budou existovat pravidla a sociální normy, jejichž dodržování bude kontrolováno, bude existovat i institut *sociální kontroly*.

4.3 Systém kontroly

Chování, které má být konformní, musí být kontrolováno, aby byl zajištěn soulad s danými normami. Konformita, *deviace* a kontrola spolu úzce souvisí. Pokud má společnost fungovat, musí mít vybudované mechanismy, kterými své členy přinutí k souladu (konformitě) se sociálními normami. Základní kontrolní mechanismy mohou být dvojího druhu: *vnitřní kontrola* (aktér kontroluje sám sebe) a *vnější kontrola* (aktér je kontrolován okolím). Tyto dva druhy kontroly mají tendenci působit současně.

4.3.1 Vnitřní a vnější kontrola

Vnitřní kontrola může existovat u toho, kdo má vytvořeny individuální kodexy příslušného chování. Tato sféra může být ovlivněna celou řadou faktorů: *pozitivním sebehodnocením, silou ega, mírou frustrační tolerance* či *pocitem sociální odpovědnosti apod.* Jednotlivé kodexy správného chování jsou vytvořeny v procesu socializace.

Vnější kontrole je vystaveno chování jednotlivce ze strany jeho okolí. Nositelé této kontroly mohou být vrstevníci, přátelé, rodiče, případně lidé, se kterými je daná osoba v úzkém kontaktu (*neformální kontrola*), nebo soudy, policie, vězení, psychiatrické léčebny (*formální kontrola*) jako speciální orgány a organizace, které byly vytvořeny

proto, aby použily nátlak na jednotlivce s cílem dosáhnout konformity jeho chování. Formální systém společenské kontroly (v podobě trestů) pravděpodobně nejvíce zabraňuje lidem, aby se chovali deviantně vůči těm pravidlům, která jsou obsažena v zákonech, tedy těch normách, na jejichž dodržování společnost trvá.

Deviantní chování se však nevztahuje pouze k jednotlivci, ale zahrnuje i jednání celých skupin. Se zvyšující se solidaritou a integrací rizikové skupiny může deviace dokonce růst.

4.4 Deviant, deviantní chování

Pojem deviace můžeme definovat jako *vybočení, odklonění, odchylku nebo odchýlení z cesty před dosažením cíle*. Psychologie tento termín používá v souvislosti s poruchami emocí a myšlení, kdy obsah vjemů a představ není logicky a rozumově správně zpracován.

Obecně je deviace chápána jako jakákoli odchylka od normy, která se může vyskytovat u kteréhokoli jevu v přírodě nebo ve společnosti. V souvislosti s člověkem se může jednat o deviace v spojené s fyzickými nebo smyslovými defekty, duševními poruchami, sebevraždou, vyhraněnými sexuálními projevy, alkoholismem, drogovou či jinou závislostí, kriminalitou, delikvencí a poruchách sociálních rolích a chování. Z kvalitativního hlediska deviace znamená odchylku od normální struktury nebo funkce. Normalita a deviace nestojí proti sobě, ale představují míru odchylky od normálního k deviantnímu. Tato míra je předem stanovená odchylka od statistického průměru, který odlišuje normální úroveň daného jevu od deviace. Přičemž za patologický se považuje až nadměrný výskyt deviací.

Deviant je typ různě vybočující osobnosti, který se projevuje citovou chladností, agresivitou, zlostností a dalšími rysy, zejména psychoticismem, které směřují k protispoločenskému chování. V souvislosti s kriminalitou hovoříme o osobnosti psychopatické, s některými vlastnosti rozvinutými nadměrně a jinými potlačovanými, či výrazně podpůrnými.

4.4.1 Vymezení pojmu sociální deviace

Sociální deviace je termín, kterým označujeme porušení nebo odklonění od sociální normy nebo skupiny norem, a nerespektování požadavků kladené na jedince samotného nebo skupinu. Ze sociologického hlediska je pojetí deviace mnohem širší než z právního nebo etického hlediska. Sociální deviace představuje odchylku od jakékoliv sociální normy, z právního hlediska posuzujeme sociální deviaci jako porušení norem právnicky formulovaných a sankcionovaných.

Sociální deviace představuje odchylku od společenské normy a má tyto obecné znaky:

- stejná orientace shodných skupin obyvatelstva, žijících ve shodných podmínkách
- podobnost nebo shodnost příčin
- opakovatelnost a stabilita jevů.

Protože všechny společenské normy nejsou jasně definovány a jsou pohyblivé, nelze hranici mezi normálním chováním a deviací jednoznačně stanovit. Sociální deviace není automaticky protiprávním jednáním, je to pojem širší.

Mezi znaky sociální deviace patří odlišná orientace, projevující se shodným způsobem u konkrétních skupin lidí za shodných podmínek, určitý druh odlišné orientace má v různých sociálních prostředích podobné nebo shodné příčiny a projevy odlišné orientace se u deviantní skupiny opakují a v čase jsou stabilní.

Sociální deviace se prolíná do dalších významných oborů jako je sociologie, právo, etika, psychologie a další. Je proto předmětem diskuse, zda překračování více norem najednou, je novým typem deviace, zda je sociální deviace nadřazena pojmům kriminalita, toxikomanie, závislost, rasismus atd. V této práci se deviací budu zabývat z hlediska přístupu, který sociální deviaci posuzuje jako samostatný pojem s vlastním předmětem zkoumání. Předmětem zkoumání bude sociálně deviační chování recidivistů s ohledem na jejich rodinné zázemí, jejich vývoj, vznik příčin deviantního chování a důsledky jejich chování v dalších výše uvedených souvislostech.

4.4.2 Typy teorií deviantního chování

Deviantního chování dělíme na čtyři základní typy: (Giddens, A., 1999)

- *Teorie kulturního přenosu* - podle této teorie je deviantní chování naučeno stejným způsobem jako chování nedevidantní, tzn. vztahy s lidmi z jiných subkultur, u nichž je toto chování tolerováno.
- *Teorie strukturálního tlaku* - v každé společnosti vznikají určité dlouhodobé stavy a situace, na které lidé reagují vybočením z normy.
- *Teorie kontroly* - deviantní chování je vysvětlováno jako oslabení nebo nepřítomnost sociální kontroly.
- *Etiketizační teorie (labeling)* - určití jedinci se stávají deviantními proto, že byli takto označeni ostatními hodnotícími lidmi.

5 Kriminální chování

Každá společnost si stanoví pravidla, kterými reguluje chování všech svých členů tak, aby jejich soužití bylo alespoň přijatelné. Stanoví vlastní *právní normy* a nepsaný *mravní řád*, jejich dodržování je pak různým způsobem vymáháno. Slouží k tomu pozitivní podněty i tresty. Do kategorie kriminálního chování lze zařadit aktivity, které porušují právní normy. V tomto případě už nejde jen o přestupky proti nepsaným pravidlům společenského soužití, ale závažnější činy, které jsou přesně vymezeny trestním zákoníkem. Kriminální chování je hodnoceno jako nepřijatelné, protože vede k újmě nebo strádání lidí, kteří se stali jeho obětí a je přesně stanoveným způsobem sankcionováno. Společnost tímto způsobem brání svou stabilitu a trestá ty, kdo by ji mohli ohrozit. V každé společnosti jsou jedinci, kteří porušují právní normy. Lze jen těžko předpokládat, že by nějaký systém mohl trestnou činnost vymýtit zcela.

5.1 Příčiny vzniku kriminálního chování

Kriminální aktivitou můžeme označit určitou specifickou variantu chování jedince, k jehož rozvoji přispívá mnoho nespecifických faktorů. K efektivní práci s kriminálními jedinci je důležité poznání možných psychologických hledisek, které jsou pro pachatele trestných činů typické, neboť jejich znalost pak přispívá k účelu práce s takovými jedinci a to jak v prevenci primární nebo sekundární.

Teorií, které se v minulosti pokusily vysvětlit příčinu kriminálního chování bylo mnoho a byly odvozeny z různých hledisek: *vrozených předpokladů, dále z představy naučeného kriminálního chování, nebo na konkrétním vymezení určitých psychických vlastností, které zvyšují možnost kriminální aktivity jako např. odlišnost uvažování, osobnostních rysů.*

Kriminální chování je bezesporu ovlivněno pohlavím, neboť podle statistik je trestná činnost žen méně četná, než u mužských pachatelů nejspíš s ohledem na mužský pohlavní hormon testosteron¹. Další příčinou může být úroveň dosaženého vzdělání pachatele a jeho sociálního postavení. Pachateli trestných činů jsou zpravidla lidé z nižší sociální vrstvy, tedy pouze ze základním vzděláním, popř. nedokončeným odborným či jakékoli kvalifikace, tím méně středoškolským vzděláním. Z hlediska demografie se jeví vyšší kriminalita ve větších městech, popř. jejich částech, neboť větší anonymita vede k stahování problémových jedinců z venkova, kde probíhá větší kontrola problémových jedinců.

Další příčinou může být obtížně zvládnání frustrací, dráždivost nebo např. impulzivita, tedy vrozené dispozice ke způsobu reagování, mají na vznik kriminálního chování značný význam, např. neurofyziologicky podmíněný původ. Tato dispozice je dána geneticky, může vznikat v prenatálním období jako poškození CNC.

Kriminální jednání souvisí se zkušeností nabytou vlivem prostředí, ve kterém pachatel žije, tedy jeho *životní situace*. Prostor, které ho obklopuje, posiluje nebo blokuje určitý typ sociálního chování. Sociální skupiny a určité typy rodin podněcují rozvoj *asociálního* chování, zkušenost tedy může vznikat *identifikací, podmiňováním* nebo *nápodobou*. Kriminalita rodičů, popř. jednoho z rodičů, zvyšuje riziko takového chování i u potomků, kdy otázkou zůstává genetická zatíženost nebo vliv sociálního prostředí, či vzájemného propojení obojího. Kvalita rodinného života, jeho *harmoničnost* nebo

---

¹ Z tohoto statistického pohledu je zřejmé, proč jsou výzkumným vzorkem této práce pouze muži.

disharmoničnost, negativní dětská zkušenost jako např. *citově chudá výchova* nebo přítomnost *fyzického násilí*, zpravidla vytváří předpoklad rozvoje nežádoucích vzorců chování. Rodiče v takových rodinách posilují nežádoucí vzorce chování nejen tím, že děti fyzicky nepřiměřeně trestají nebo se náležitě nestarají. Není sporu o tom, že důležitým vlivem pro vznik kriminálního jednání jsou signály nepřizpůsobivosti a neschopnosti budoucích pachatelů respektovat normy chování, objevující se v průběhu dětství, zpravidla nebývají ve škole úspěšní, kdy si již ve školním věku vybírají kamarády stejné jako oni, jejich rodinné zázemí nedosahuje potřebné kvality. Tíhnou k partě podobných jedinců a tím zvyšují riziko *identifikace s jejich hodnotami*, které vedou k rozvoji nežádoucích vzorců chování a dalšímu sociálnímu selhávání. Osobní zkušenost, kterou člověk získal v průběhu svého života bude ovlivňovat i interpretaci nových událostí a způsob, jakým na ně bude reagovat. V adolescentním věku dochází k prvním kriminálním aktivitám, stará zkušenost bude modifikovat novou, což lze chápat jako nastartování určité *životní dráhy*. (Vágnerová, M., 2008)

Pachatelé trestných činů, kteří měli špatné rodiče, se často stávají špatnými rodiči, stejným způsobem se chovají k partnerům, k dětem, stejně jako oni byli fyzicky trestáni, trestají své potomky a manželky, nejsou schopni žít v dlouhodobém vztahu, nebývají úspěšní v zaměstnání, pokud vůbec pracují, neumí vycházet ze zaměstnavatelem, tak raději jako zdroj obživy preferují páčání trestné činnosti. Z rodiny si osvojili špatné vzorce chování a dál je používají ve svém životě, jedná se tedy o přenos negativních sociálních vzorců chování.

5.2 Charakteristika osobnosti delikventů

Autorem zdůrazňujícím genetické dispozice ke kriminálnímu jednání je teorie „vrozeného zločince“ vojenského lékaře Cesara Lambrosa, který později rovněž připustil vliv více hledisek na kriminální jednání.

Goddard naopak považoval za příčinu kriminálního chování mentální defekt pachatele, který je dle jeho názoru „*morálním idiotem*“, který není schopen se chovat v souladu s normami.

Eysenck označoval za rizikového jedince *extrovertovaného neurotika*, který byl nadměrně zaměřen na okolní svět, což bylo příčinou neschopnosti přiměřeného nedostatečné socializace. Osoba s vysokým *psychoticismem* je samotářská, lhostejná

k druhým, rigidní, krutá až nelidská. Jedná necitlivě, vyhledává vzrušení a má ráda nebezpečí. (Vágnerová, M., 2008) Nejvýznamnější psychologický předpoklad k asociálnímu chování je nedostatečná *schopnost sebeovládání*, jedná se o teorii sebekontroly. Trestný čin podle této teorie lze chápat jako rychlý a jednoduchý způsob k uspokojení vlastních potřeb, bez nutnosti plánování a vynaložení úsilí nebo zvláštních schopností, když nízkou úroveň sebekontroly lze chápat jako důsledek narušené socializace jedince.

Z pohledu Fischera a Škody (2009) je na místě zabývat se jednak zjištěním odlišností delikventů od ostatní části populace a to zejména s ohledu na motivaci, strukturu potřeb a hodnot delikventa a také zjištění, zda lze na základě odlišností v psychických vlastnostech a projevech najít jednotný osobnostní model pachatelů. Na základě pečlivé anamnézy a pozorování byly zjištěny patologické rysy, poruchy osobnosti, zatvrzelost a porucha inteligence, kdy zobecněním vznikla pro praxi nejlépe využitelná níže uvedená typologie pachatelů kriminálních činů:

- socializovaný typ pachatele,
- neurotický typ pachatele,
- nesocializovaný typ pachatele,
- mentálně selhávající typ,
- deviantně socializovaný typ,
- typ s masivní psychickou poruchou.

Převážné většině pachatelů trestných činů chybí náhled na nevhodnost vlastního chování, postrádají proto potřebu vynaložit úsilí na nápravu nebo dokonce vyhledat terapeutickou pomoc. V současné společnosti je kriminální chování z hlediska začlenění do společnosti neúčinné, nesměřuje k účinnému efektu, pokud ano, tak pouze na krátkou dobu. Naopak se stává překážkou v dalším životě kriminálního. Je nutné si uvědomit, že lidé jednající proti společensky uznávaným normám a kteří takto dosáhli nějakého úspěchu je na první pohled mnohem méně než těch, kteří označení jako *recidivisti*, končí vyloučením ze společnosti.

6 Recidiva

Recidiva (z lat. *recidivus* - opakující se) označuje, že člověk (recidivista) opakovaně upadl do nějaké nežádoucí situace, typicky do nemoci, závislosti nebo zločinu. Ze zkušeností je známo, že tyto situace se častěji vyskytují u lidí, kteří je někdy již zažili, tedy že se opakují. Lidé, kteří touto zkušeností už prošli, představují *rizikové* skupiny, vyžadující zvláštní péči.

Recidivou je v trestním právu označován stav, kdy se stejný pachatel opakovaně dopustí trestného činu poté, co již byl odsouzen ze spáchání jiného předešlého trestného činu. Pro recidivu nehraje roli, zda předchozí pravomocné odsouzení bylo pro nedbalostní či úmyslné spáchání trestného činu.

Novotný a Zapletal (2004) rozlišují trojí pojetí recidivy:

- *Trestněprávní* - z pohledu trestního práva je spáchání nového trestného činu poté, co byl pachatel již za předchozí trestný čin odsouzen pravomocným rozsudkem.
- *Kriminologické* - kriminologické pojetí recidivy naproti tomu vyjadřuje opětovné spáchání trestného činu bez ohledu na to, zda pachatel byl za předchozí trestný čin (či trestné činy) odsouzen nebo vůbec stíhán.
- *Penologické* - z hlediska penologie je pojem recidivy naplněn v případě, že stejný pachatel trestného činu byl nejméně podruhé ve výkonu trestu odnětí svobody.

6.1 Penologie

Penologie (z latinského poena - trest a řeckého logos - nauka, slovo) je nauka o trestech, druzích trestu a jejich výkonu, tedy i výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody a účincích na pachatele trestných činů. Je to nauka o zacházení s odsouzenými, o jejich nápravě, tzn., že za podstatu vězení nepovažuje pouze represivní úlohu, ale především *nápravu, převýchovu a resocializaci* jedince – výchovné působení na odsouzeného za účelem opětovného zařazení do řádného života společnosti. Ve své práci se dále podstatou a metodami penologie zabývat nebudu, neboť se jedná o téma velmi obsáhlé, vhodné k samostatnému zpracování.

6.2 Trest

Trest (sankce) je uvalení nějakého omezení, újmy, ztráty nebo bolesti, kterým si oprávněná osoba vymáhá dodržování mravních, společenských nebo právních pravidel dané společnosti. Smyslem trestu je náprava, odstrašení, ochrana společnosti a obnovení narušeného řádu.

Trestem společenství vymáhá dodržování svých norem. Tím jednak hodnotí a potvrzuje jejich závažnost a zároveň uznává trestaného jako přičetnou osobu, odpovědnou za své jednání.

6.2.1 Teorie funkcí trestu

- *Odplatná teorie* považuje trest za přirozený důsledek kriminálního jednání, uložení trestu je zrcadlovým odrazem spáchaného trestného činu, kdy trest musí pro pachatele znamenat účinnou újmu, jejíž výše a druh odpovídá závažnosti spáchaného trestného činu.
- *Teorie odstrašení* spatřuje význam trestu v odstranění pachatele od páchaní dalšího kriminálního chování, jedná se tedy o individuální prevenci s předpokládaným účinkem na potenciální pachatele. Pro prvopachatele může ale být doba strávená ve vězení traumatizujícím zážitkem, naopak recidivista stráví stejnou dobu ve vězení, jako v prostředí mu důvěrně známém, na které se v průběhu času adaptoval.
- *Nápravná teorie* spatřuje cíl v trestání v tom, aby pachateli bylo poskytnuto v rámci trestního řízení a zejména při výkonu uloženého trestu takové odborné zacházení, které potlačí či odstraní příčiny, proč trestný čin spáchal, neboť kriminální chování konkrétního pachatele je důsledkem určitých poznamenaných vlivů – nedostatky ve výchově, rodinné prostředí, existenční nouze, biologické či psychologické předpoklady (Novotný, O., Zapletal, J. 2004). Právě rehabilitační teorie je základem i pro probační instrumenty trestního práva a pro postpenitenciární činnost.
- *Vylučovací teorie* spatřuje účel trestání v dočasné nebo trvalé izolaci pachatele od zbývající společnosti, je nejcitelnější újmou pro pachatele, ale nejúčinnější ochranou společnosti.
- *Kompenzační teorie* zdůrazňuje význam odstranění škodlivých následků v souvislosti se spácháním trestného činu oběti, což směřuje k obnovení porušených sociálních vztahů.

6.2.2 Účel trestání

V souvislosti s tresty a jejich účelem vyvstávají následující otázky. Je trest cílem nebo prostředkem k dosažení jiných či dalších výsledků převýchovy pachatele, odstrašení potenciálních pachatelů? Jak určit přiměřenost trestu? Těmito problémy se zabývá trestně právní nauka a při hledání odpovědí na tyto otázky je odkázána na výsledky jiných vědních disciplín, které se zabývají kriminálním chováním, osobou pachatele a společenskými souvislostmi trestání.

Soud při stanovení druhu trestu a jeho výměry přihlédne k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, k osobním, rodinným, majetkovým a jiným poměrům pachatele a k jeho dosavadnímu způsobu života a k možnosti jeho nápravy; dále přihlédne k chování pachatele po činu, zejména k jeho snaze nahradit škodu nebo odstranit jiné škodlivé následky činu, a pokud byl označen jako spolupracující obviněný, též k tomu, jak významným způsobem přispěl k objasnění zvláště závažného zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny nebo pomohl zabránit pokusu nebo dokonání takového trestného činu. Přihlédne také k účinkům a důsledkům, které lze očekávat od trestu pro budoucí život pachatele.

Povaha a závažnost trestného činu jsou určovány zejména významem chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsobem provedení činu a jeho následky, okolnostmi, za kterých byl čin spáchán, osobou pachatele, mírou jeho zavinění a jeho pohnutkou, záměrem nebo cílem. (Fenyk, J., 2010)

6.2.3 Druhy trestu

Trestní zákoník stanovuje druhy trestů, které může soud za spáchané trestné činy uložit, a to zejména s ohledem na výše zmíněné okolnosti, ovlivňující uložení druhu trestu.

- odnětí svobody,
- domácí vězení,
- obecně prospěšné práce,
- propadnutí majetku,
- peněžitý trest,
- propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,

- zákaz činnosti,
- zákaz pobytu,
- zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,
- ztrátu čestných titulů nebo vyznamenání,
- ztrátu vojenské hodnosti,
- vyhoštění.
- zvláštním typem trestu odnětí svobody je výjimečný trest.

6.2.4 Výkon trestu odnětí svobody

Účelem trestu odnětí svobody má být jednak ochrana společnosti před omezováním práv jiných lidí kriminálním chováním těchto jedinců nebo skupin a také by měl kladně působit na chování delikventa, zejména by ho měl odradit od páčání další trestné činnosti.

U většiny socializované populace pouhá hrozba sankcí plní svůj účel. Pro opakovaně trestané bývají tresty neúčinné, o účinku trestu lze hovořit v případě prvního provinění. Je nutné se tedy zamyslet, zda vězeňský režim nebo společnost pomáhají k nápravě recidivisty nebo je to právě naopak.

Jedinec odsouzený k nepodmíněnému trestu odnětí svobody získává nálepkou kriminálního, tedy další sociální *stigma*, které mu ve většině případů zůstává i po odpykání trestu. Během výkonu trestu odnětí svobody jedinec ztrácí dvě základní opory, kolik potřebné pro budoucí návrat z nápravného zařízení. Jedná se ztrátu kontaktu s rodinou a další sociální kontakty, které jsou při pobytu odsouzeného ve věznicí značně omezené, někdy pouze na jednu návštěvu za 14 dní, písemný kontakt nebo zasílání balíčků. V dalším případě se jedná o ztrátu zaměstnání a pracovních návyků, které v mnohých případech později vedou právě ke spáchání dalšího trestného činu, tedy *recidivy*. Ve věznicí si odsouzený naopak musí zvyknout na jiný řád, na systém hodnot a norem specifické subkultury – prizonizace.

Prizonizovaný, tj. vlastně adaptovaný jedinec má horší kriminální prognózu. Recidiva delikvence má vyšší pravděpodobnost. (Fischer, O., Škoda, J., 2004)

Psychopatologické rysy vězňů v podmínkách izolace, separace, frustrace a deprivace vyostřují. Věznění jedinci vytváří sociální skupinu se specifickou strukturou a hierarchií rolí, pevně vytvořenými pravidly, právy a povinnostmi, kdy základní

charakteristikou je tendence k projekci a exteriorizaci zla. Skupina vězňů nachází nepřítele mimo sebe sama a své nepřátele racionalizuje do nepříznivých společenských poměrů, do špatných zákonů, do nespravedlivých soudců, rafinovaně zdůvodňující vlastní kriminální činnost.

Ve snižování recidivy kriminálního jednání hraje rozhodující roli sociální pomoc propuštěných odsouzených, kteří zpravidla za dobu pobytu ve vězení obvykle ztratili všechny *sociální vazby* a mohou tvořit velmi *rizikovou skupinu*, neboť nepodmíněný trest odnětí svobody představuje pro odsouzeného zcela nový a závažný životní zlom, v případech prvotrestaného nebo prvovězněného pachatele zejména.

V roce 2002 bylo podle statistiky Policejního prezidia ze stíhaných a vyšetřovaných pachatelů celkem 39,3 % recidivistů v ČR. Toto číslo je jedním z nejsilnějších argumentů proti obvyklému trestu odnětí svobody – vězení. (Novotný, O., Zapletal, J., 2010)

6.2.5 Alternativní tresty

Soudům byla dána větší možnost sankcionovat některé typy deviantního trestně právního chování uložením alternativních, náhradních trestů. Nejběžnější alternativou trestu odnětí svobody jeho podmíněný odklad výkonu trestu nebo probace spojené s formálním dohledem nad odsouzeným. Takový náhradní trest je možné uložit pouze pachateli méně závažného úmyslné nebo nedbalostního trestného činu.

Jiným alternativním a poměrně účinným trestem se jeví tradiční peněžitý trest. Je to jednoduchá a široce použitelná forma trestu, kterou ovšem nelze využít při spáchání násilného trestného činu nebo jiného trestného činu pro společnost zvláště závažného. Peněžitý trest však nelze použít u sociálně znevýhodněného pachatele.

Ukládáním náhradních trestů by bylo možno snížit přetíženost věznic a snížit tak náklady státního aparátu na resocializaci kriminálních jedinců, což by v konečném důsledku mohlo ohrozit zájem společnosti na její bezpečnosti.

Trest obecně prospěšných prací je další formou náhradního trestu, tento lze uložit pachatelům méně závažných trestných činů ve spojení s doplňujícím trestem.

6.2.6 Adaptační problémy po propuštění z výkonu trestu

Propuštění odsouzeného z výkonu trestu může znamenat určitou zátěž. Čím delší dobu odsouzený ve věznici prožil, tím může být znovu nabytá „svoboda“

a adaptace na „normální“ prostředí traumatizující. Na úspěšnosti zvládnutí adaptační krize se podílí osobnost propuštěného a podmínky, do nichž se vrací. Jedinec ale zpravidla nemá sociální zázemí, při pobytu ve věznici ztratil kontakt s rodinou, nemá kam jít, nemá práci, chybí mu finanční prostředky a v mnohých případech i motivace k práci spojená se schopností zvládnout zátěž stereotypu pracovního poměru. Nabídka práce pro propuštěného bývá značně omezená, v nezájmu společnosti zaměstnávat „kriminálního“. Proto často dochází k recidivě.

Společnost trestané jedince neumí akceptovat, hodnotí je záporně a neočekává od nich kladné chování, nevěří v jejich možnou nápravu, nepředpokládá jejich opětovné začlenění do společnosti.

Nálepka kriminálního ho předurčuje k dalšímu nepřijatelnému jednání a mnohdy způsobuje životní kriminální kariéru jedince. Otázkou zůstává, jaký důraz tito jedinci kladou na postoje společnosti k danému problému.

Z tohoto pohledu se jeví pro prvoodsouzeného, v případě přiměřené sociální jistoty, návrat do společnosti za méně komplikovaný.

7 Resocializace a práce s trestanými

Resocializace znamená znovuuvedení resp. znovuzakotvení do společnosti a souvisí tak vlastně se socializací, což je děj, při kterém si jedinec osvojuje pravidla života ve společnosti tj. výchovou, nápodobou, identifikací, vlastním stylem či s vrstevníky, po celý život se přizpůsobuje a učí se novému chování. Resocializaci chápeme jako přijetí nových norem a hodnot, které jsou většinou spojené s novým sociálním postavením, jež člověk získává – rodič, zaměstnanec nebo voják, či právě propuštěný vězeň, který se vrací zpět do společnosti.

Nápravný proces by měl vlastně fungovat již výkonu trestu odnětí svobody, měl by pomoci odsouzeným udržovat kontakt s rodinou pro udržení, popř. znovuzískání tolik potřebného zázemí. Součástí nápravného procesu by mělo být zvýšení kvalifikace, která odsouzeným zpravidla chybí, tím se zvýší pravděpodobnost získání zaměstnání a tím tedy dostatek financí a svým způsobem i nezávislosti na sociálním systému či rodiny. Dalším důležitým bodem v rámci nápravného procesu by měla být účast na pracovním procesu v rámci režimu věznice, aby nedocházelo ke ztrátě pracovních návyků, případně se během odpykávání trestu vytvořily.

Prevenici prizoniace spatřuji v lepším využívání alternativních trestů, viz. výše, neboť eliminují následky nepodmíněného trestu odnětí svobody a během jejich výkonu nedochází k přetrhání vazeb na okolí.

V rámci resocializace existují programy na pomoc propuštěným vězňům nalézt a udržet si práci a tím zvýšit jejich šanci na úspěšný návrat do společnosti, což je vlastně důležitým kritériem pro přijetí např. do „Projektů Šance“, kdy ve spolupráci s psychologickými pracovníky budou v rámci projektu vybrány osoby, které mají problematické sociální zázemí a chybí jim vhodná kvalifikace nebo mají pouze základní vzdělání, mají menší kriminální narušenost, budou vhodné k zařazení do rekvalifikačních kurzů, kdy hlavními kritérii výběru bude zájem o další vzdělávání, zdravotní stav, zájem spolupracovat, vhodné chování při výkonu trestu odnětí svobody s termínem propuštění z výkonu trestu odnětí svobody či termín podmíněného propuštění.

Při resocializaci poskytuje potřebnou pomoc také Probační a mediační služba. Probační pracovník udržuje na základě stanovených návštěv osobní kontakt s pachatelem, čímž je zajišťována ochrana společnosti a snížení možnosti recidivy trestné činnosti, kontroluje snahu pachatele o zapojení do běžného způsobu života, je mu známo, kde se pohybuje, zda je zaměstnán a jakým způsobem si opatřuje zdroje obživy, musí probačnímu úředníkovi umožnit vstup do obydlí, ve kterém se zdržuje, je mu nápomocen v zařizování jeho záležitostí. V případě závažného porušení podmínek dohledu probační úředník o tomto informuje soud. Probační úředník pravidelně podává o chování odsouzeného zprávu soudu.

8 Transakční analýza

Mezinárodní asociace pro transakční analýzu Transakční analýzu definuje jako teorii osobnosti, tak i psychotherapeutický směr, který se orientuje na podporu vývoj a změnu osobnosti. Historicky jde o poměrně mladý psychotherapeutický směr, který má své kořeny v polovině 50. let 20. století. Jejím zakladatelem je Eric Berne (1910-1970), psychiatr s psychoanalytickým vzděláním Erika Eriksona - odtud pojetí vývoje jako vzájemného působení mezi vnitřními procesy a sociální realitou, které Berne promítl do životního scénáře. Scénář je neustále pokračující životní plán, vytvořený v raném dětství pod tlakem rodičů. Je to psychologická síla, která žene člověka do vlastního osudu, bez ohledu na to, jestli se vzpírá nebo jestli se rozhodl, že je to jeho vlastní svobodná vůle (Berne, E., 1997). Erica Berneho dále ovlivnily myšlenky humanistické psychologie,

hlavně myšlenka bezpodmínečného přijetí druhého člověka (Carl Rogers). Jedním z kořenů transakční analýzy je tedy Freudova psychoanalýza, především jeho pojetí složení osobnosti – ID, EGO, SUPEREGO, druhým humanistická psychologie.

8.1 Komunikace podle transakční analýzy

Berneho transakční analýza využívá Freundovu psychoanalýzu a navazuje na ni. Zůstal však akcent na pozitivním a humanistickém přijímání druhého člověka s pohádkovým příměrem, že ošklivou ropuchou se někteří lidé stanou až za života, na svět však přišli jako princové (princezny) – a je možno je znovu vysvobodit. Jinou zdůrazňovanou tezí v transakční analýze je myšlenka, že lidé potřebují tzv. pohlázení² a umějí si je rozdávat: pozdravem, pousmáním, stiskem ruky, dotykem, nebo už jen samotným faktem, že si druhého vůbec všimneme, samozřejmě oceněním, pochvalou, obdarováním, krátkým konverzováním apod. Mezilidské komunikování lze vidět jako vyhledávání a rozdávání těchto „pohlázení“, která v hlubší psychologické rovině potvrzují sebeúctu a sebepojetí člověka (Berne, E., 1997). Naučit se tato „pohlázení“ rozdávat, je stejně důležité jako je přijímat.

Transakční analýza má propracovanou teorii osobnosti a životního scénáře, zkoumá minulost člověka, traumatizující události v jeho životě, jeho vzorce chování a různá poselství („klatby“, „poháněče“ a „svolení“), tedy životní scénáře a mini-scénáře a hledá tak základ toho, co člověka činí nesvobodným v jeho chování a prožívání.

Transakční analýza se skládá ze čtyř částí:

1. analýza struktury
2. analýza transakce
3. analýza scénáře
4. analýza her

---

² Z angl. stroke

8.1.1 Analýza struktury

Erik Berne rozlišuje tři různé stavy (části, úrovně) ega (já). Je to Rodič, Dítě a Dospělý. Každý jednotlivý stav má svůj způsob chování, myšlení, cítění a uvažování.

Pokud se kdokoli z nás zaměří na sledování vlastního prožívání, uvědomí si, že představa, že vlastní „JÁ“ je jednolitým celkem, je iluzí. V každém z nás se střídají ve skutečnosti různé odlišné sekvence pocitů a myšlenek, rozdílné „EGO“ stavy a rozdílná „JÁ“. Rozlišujeme „JÁ“, které navíc není jen jedno, ale hned tři. Naše Dětské „JÁ“, naše Rodičovské „JÁ“ a naše Dospělé „JÁ“. Všechna tato tři „JÁ“ komunikují s lidmi okolo nás, kteří jsou na tom podobně jako my, ale přece zcela odlišně.

Rodičovské „JÁ“ - představuje množství zaznamenaných a vložených vnějších událostí vnímaným jedincem v jeho raném dětství, což je zhruba od narození do 5 let věku. V tomto období si dítě nahrává vše, co slyšelo a vidělo, ale nemělo možnost pochopit souvislosti. V Rodiči jsou nahrávány všechna pravidla a zákony, ale také domněnky, které dítě slyšelo od svých rodičů a vidělo v jejich životě. Tyto nahrávky, samozřejmě pozitivní i negativní, jsou nahrávány jako pravda a jedná se o trvalý záznam. Jedná se o pravidla, příkazy, předpisy, napomenutí, zákazy a návody k použití. Na druhé straně je zde uloženo i starostlivé chování, které rodiče dítěti věnovali. Tyto informace, z větší části užitečné, dítěti říkají, jak se musí chovat, aby mohlo být samostatné a aby se mohlo obejít bez pomoci. Osvojuje si tak nevědomky a nepozorovaně i řadu postojů a prvků chování svých rodičů, se kterými často nesouhlasilo. Osvojené způsoby pak bude v životě používat jako své vlastní. Rodičovské „JÁ“ v sobě zahrnuje morálku, etiku, hodnotový systém, projevuje se vyčítavým, předpojatým nebo pečlivým chováním vůči ostatním, chce poučovat, poroučet, zakazovat, napomínat, moralizovat, mít pravdu, stěžovat si. Rádo používá nerozvážně vyslovené hodnocení a rádo zevšeobecňuje. Přenáší dlouhodobé tradice.

- *Nebo-li rodič je ta část, která myslí, cítí a jedná jako rodičovské a jiné autoritativní postavy. Je nositelem hodnot, „ví“ co je dobře a co ne. Ochrání, pečuje, kárá, trestá, nabádá, zakazuje, hodnotí.*

Dětské „JÁ“ – obsahuje nahrávky vnitřních událostí člověka, tedy veškeré reakce na to, co viděl a slyšel. Tyto reakce potom tvoří postoje a pocity, které jedinec ve svém dětství prožil. Jedná se jak o *pozitivní nahrávky – cítit, prožívat, tvořit, být zvědavý, toužit, dotýkat se*. Mohou vznikat i negativní pocity a reakce na okolí, neboť jedinec zatím

nechápe vzájemné souvislosti. Dětské „JÁ“ nám umožňuje prožívání radosti. Kojenec neumí mluvit ani nerozumí slovům. Na všechno, co se kolem něj děje, reaguje pocitově. Mazlivý hlas a něžnosti matky nebo naopak hlas káravý či varovné vztyčení ukazováčku u něj vyvolávají pouze pocity.

- *V dítěti potom vzniká závěr, že není OK, protože je malé, bezbranné a hloupé, zatímco dospělí jsou OK, protože jsou velcí, mají pravdu, mohou rozhodovat a dítě je na nich závislé. K tomu závěru zpravidla postupem času dojde každé dítě a mnohdy tento pocit přetrvá až do dospělého věku. Jinak řečeno, dítě je ta část, která myslí, cítí a jedná způsobem, který v něm zbyl z doby, kdy byl dítětem. Patří do něj jak přirozené, zvědavé a tvořivé dítě, ale i dítě přizpůsobivé tlaku nejbližšího okolí, které se raduje, trucuje, zlobí, má strach, pláče, pláče, je nejisté, samo neuvvažuje, má potřeby, něco vyžaduje a chce.*

Dospělé „JÁ“ – zpracovává a hodnotí předávané informace na základě své vlastní zkušenosti a svého vlastního rozumu. Dospělý si dokáže uvědomit i jednotlivé stavy Já. Dovede odlišit život, kterému byl naučen a který mu byl ukazován, který odpovídá stavu Rodič, a život, jak ho sám cítil, jaký si ho přál, který odpovídá stavu Dítě a nakonec život, který sám v sobě objevil svým poznáváním, jenž odpovídá stavu Dospělý.

- *Nebo-li je dospělý ta část, jejíž citění, myšlení jednání se vztahuje k aktuální situaci, ve které se ocitáme. Vyhodnocuje vnitřní a vnější podmínky, dělá racionální rozhodnutí, za která nese zodpovědnost. Myslí, řeší, umí, jedná, pracuje, uzavírá dohody.*

8.1.2 Analýza transakce

Transakce znamená určitou výměnu, sdělení mezi lidmi. Může se jednat o dlouhé řady transakcí, které se táhnou celým životem, nebo jevy krátkodobé.

Sdělení v sobě nesou jednak informaci, ale také určitou formu „pohlazení“ – *stroke* = zájem, ocenění, přijetí, obdarování, uznání, ale i signál, „beru tě na vědomí“, „beru na vědomí tvoji hranici. Tento druh „pohlazení“ pomáhá sytit základní psychologické potřeby jedince, neboť člověk je tvor velmi společenský a nezbytně potřebuje kontakt s druhými

lidmi. Oblíbená citovaná věta Erica Berneho velice jednoduše vyjadřuje tuto psychologickou potřebu:

„Člověk potřebuje určitý počet pohlazení denně, jinak mu vysychá mícha“.

Transakce je vlastně *skladba podnětu jedné osoby na reakci druhé*. Berne vyjadřuje, že průběh a výsledek transakce je závislý na tom, který stav ega je u komunikujících osob právě v činnosti.

- *Neboli transakční analýza zkoumá stav: „Já něco udělám a ty nějak reaguješ“.* Zjišťuje, která část jedince (Rodič-Dospělý-Dítě) reaguje, a „Proč se chováme, jak se chováme“.

8.1.3 Analýza scénáře

Navazuje na pochopení stavů ega a transakcí. Scénář je životní plán jedince založený na rozhodnutí učiněném v dětství, *posilovaném rodiči a potvrzovaném následujícími událostmi*. Berne je přesvědčen, že životní plán je vytvořen již hluboko v předškolním věku, že se s tímto plánem jedinec již rodí, není-li hotov již při vzniku jedince, tedy v okamžiku jeho zplození. (Berne, E., 1997)

Životní scénáře se zakládají na rodičovském programování, které děti vyhledávají proto, že dávají životu cíl tam, kde by jinak mohl být žádoucí, poskytuje dítěti přijatelný způsob strukturování vlastního času (přijatelný pro rodiče), neboť dětem je nutné říkat, co a jak mají dělat. Rodiče programují své děti tím, že jim předávají to, co se sami naučili a nebo co si myslí, že se naučili. Poražení předávají programování poražených, vítězové předávají programování vlastní vítězům. Horší či lepší závěr je určen rodičovským programováním, dítě si často svobodně vybírá vlastní osnovu.

Scénáře trvají celý život a jsou tak i navrženy, odvíjejí se od dětských rozhodnutí a jsou neustále posilovány dětským programováním. Základní typy scénářů rozdělujeme na vítěze, nevítěze a poražené. Poraženému ve scénářovém jazyce říkáme „žába“, vítězovi princ nebo princezna. Dále hovoříme o téměř poraženém, neboli nevítězovi, kdy jejich scénář vyžaduje velmi usilovnou práci, ale nepracují proto, aby vyhráli, ale aby měli vyrovnané skóre. Vítěz je člověk, který plní svou smlouvu se světem i se sebou. Pokud má v úmyslu něco dělat, řekne, že je zavázán to udělat a také to splní. Důležité je to, že si svoje cíle stanovuje sám na základě Rodičovského programování, ale po dohodě

s Dospělým. Vítěz ví, co udělá příště, jestli prohraje, ale nemluví o tom. Poražený neví, co udělá příště, jestli prohraje, ale mluví o tom, co udělá, když vyhraje. Nevítěz svůj zisk dostává od ovládajícího Rodiče, prostřednictvím příkazů a zákazů. Poražený je veden ke špatnému zisku provokacemi a sváděním rodičovského bláznivého Dítěte.

Berne uvádí, že scénářový čas, ať prohrávající nebo vyhrávající, je strukturováním času mezi prvním pozdravením u prsu matky a posledním rozloučením v hrobě. Čas života je vyprazdňován a naplňován děláním a neděláním, neděláním nikdy, děláním vždy, neděláním před tím, neděláním potom, děláním znovu a znovu a děláním, pokud už nezbývá nic, co by se ještě udělat dalo. Takto vznikají scénáře „Nikdy“ a „Vždy“, „Dokud“ a „Potom“, „Znovu a znovu“ a „Scénáře s otevřeným koncem“.

Scénář vyžaduje:

- 1) příkazy rodičů
- 2) přiměřený rozvoj osobnosti
- 3) rozhodnutí učiněná v dětství
- 4) opravdové nadšení pro konkrétní metodu úspěchu či neúspěchu
- 5) přesvědčivý postoj

Vybíral uvádí, že obecný rámec individuálního scénáře tvoří čtyři životní pozice (postoje), v nichž se kombinuje hodnocení sebe a druhých lidí:

- ***Já jsem OK – Ty jsi OK***

Pozitivní hodnocení vlastní osoby i ostatních. Tento postoj vzniká vědomě. Ačkoli v člověku přetrvává prvotní postoj Nejsm OK - jsi OK, člověk se rozhodne, že to změní. Postoj je založen na myšlence, víře a odvaze k činům.

- ***Já jsem OK – Ty nejsi OK***

Sebehodnocení je pozitivní, hodnocení druhých negativní. Jedná se o postoj, ke kterému dochází v případě fyzického nebo psychického týrání dítěte rodiči. Pak je dítě OK, když je samo a ostatní lidé ho nechají na pokoji. Brutální rodič působící

dítěti bolest - není OK. Tento postoj způsobuje, že se člověk v dospělosti cítí jako jediný cítí OK, OK je i vše co dělá, i pokud je to špatné.

- ***Já nejsem OK – Ty jsi OK***

Sebehodnocení je negativní, hodnocení druhých pozitivní. Tento postoj zaujímá každý jedinec v raném dětství a může přetrvat i do dospělosti.

- ***Já nejsem OK – Ty nejsi OK***

Kritický postoj jak vůči sobě, tak vůči druhým. Tento postoj vzniká absencí nějakého pohlázení, jedincův Dospělý se přestává vyvíjet, z jedince se může stát až patologicky uzavřený člověk.

Specifické scénáře se pak vytvářejí zejména pod vlivem opakovaných rodičovských příkazů jakými jsou „*nikdy nikomu nevěř*“, „*bud' hodná*“, „*jsi nešikovná*“, „*ty to dokážeš*“, „*na co sáhneš, to pokazíš*“, „*dej na sebe pozor*“, „*jsi dobrý*“, „*to se ti povedlo*“, nebo často slyšíme obecná tvrzení jako „*život nestojí za nic*“, „*zadarmo ani kuře nehrabe*“, „*když se chce, všechno jde*“, „*svět je krásný, lidé dobří*“.

Při analýze scénáře opouští transakční analýza svoji základní orientaci na přítomnost a vrací se do zážitků z dětství, kdy se scénář vytvářel. Konfrontováním minulosti se současností si má člověk uvědomit, zda přijatý životní scénář odpovídá jeho současné skutečnosti a přáním a zda nepotřebuje změnu. Klíčem ke scénářům bývají zpravidla tzv. **poselství**, jež jsme v podobě opakovaných vět, ale také rčení, písniček, říkanek, ustálených frází nebo slovních „popostrkování“ dostali do svých rodičů (vychovatelů) do života (Vybíral, Z., 2009).

Tím nejhorším poselstvím, které negativně ovlivňuje náš život jsou tzv. **klatby**, které předem něco zapovídají a současně předurčují životní dráhu: „*Kdybys raději nebyl*“, „*kdyby ses raději nenarodil*“, „*ty po nikom z naší rodiny nejsi*“ a nebo negativní hodnocení života a jedinečnosti dítěte a jeho aktivit: „*Máma mi vždycky říkala, že jsem k ničemu*“. „*Doma jsem měla vždy všechno zakázané*“. „*Nikam jsem nesměla*“. Klatby jsou poselství, které mají původ v dětském ego-stavu rodičů a odráží traumata, kterými trpěli sami rodiče.

Tzv. **poháněče** jsou odrazem rodičovských ego-stavů vychovávajících osob, které restriktivně vymezují dráhu života, dusí vlastní růst dítěte. Např. „*Bud' perfektní!*“, „*Musíš vyhrát!*“, „*Dělej!*“, „*Pospěš si!*“.

Osvobozující poselství, ke kterým je žádoucí v životě dospět, označujeme tzv. **svolení**.

- Jsem sám se sebou spokojený.
- Mám se rád takový, jaký jsem. Se svými špatnými i dobrými vlastnostmi.
- Udělám to, co sám chci. To, co považuji za nejlepší, nejvýhodnější.

8.1.4 Analýza her

Berne hrou označuje řadu zčásti zjevných a zčásti skrytých transakcí, jež vedou k tomu, aby se hráči vyplatila. Pakliže se v životě něco stále opakuje, má to stejný začátek, stejný průběh, a stejný předem předpověditelný konec, je to psychologická hra má stejná pravidla, jako šachy. Podle Berneho jsou účastníci her právě lidé, které hry mezi sebou hrají. Hry pomáhají udržovat jednu ze čtyř základních pozic, a hráči tak připomíná, ke které z nich se přiklání. Dosažení čtvrté, vývojově nejmladší, poslední pozice „**Jsem OK – Ty jsi OK**“ se v dětství nepodaří všem jedincům. Ale ti, kdo většinu času žijí v této pozici, hrají nejméně, nemají toto zapotřebí. Mají pevně vytvořený dospělý stav ega, ve kterém se hry nehrají. Komunikují přímo.

Svou podstatou jsou hry upřímné, ale i nečestné a většina těchto pak vede k nepříjemnostem. Berne analyzoval více než 30 her, které rozdělil např. *na hry ze života, hry manželské, sexuální, společenské, hry v poradnách, hry neškodné* apod.

Závěrem bych chtěla uvést, že cílem transakční analýzy je naučit se strávit co nejvíce životního času v pozici JÁ JSEM OK, TY JSI OK, kdy jedinec umí vycházet s lidmi a současně umí naložit se svým životem. Všichni mohou pod vlivem velkého životního stresu sklouznout do NE-OK pozice, ale důležité je to, že každý člověk může svůj postoj změnit, může se chopit nové OK životní pozice. Eric Berne sled životních změn vnímá následovně:

„Život se skládá z neustálých period, cyklů a kruhů, které se jednou za čas uzavřou, dokonají a spojí. Aby mohly začít nové“.

9 Praktická část

9.1 Výzkumný problém, výzkumná metoda

V praktické části této bakalářské práce budu v rámci kvalitativního výzkumu popisovat životní scénáře recidivistů a hledat příčinu opakovaného recidivního chování v původní rodině, zjišťovat jakým způsobem společnost reagovala na jejich odsouzení a zda jsou schopni znovuzачlenění do společnosti.

9.1.1 Metoda výzkumu

Metoda Zakotvené teorie (Grounded Theory) je klasickou kvalitativní metodou. Cílem této metody je vytvořit teorii. Nezačínáme teorií, kterou bychom následně ověřovali. Spíše začínáme zkoumanou oblastí a necháváme, ať se vynoří to, co je v této oblasti významné. (Strauss, A., Corbinov, J., 1999) Zakotvená teorie vychází stejně jako ostatní metody z určitého výzkumného problému, který se zužuje prostřednictvím výzkumné otázky. Výzkumná otázka by měla být formulována tak, aby nechala dostatek volnosti k pečlivému prozkoumání jevu. Postupným sběrem a analyzováním dat je pak tato otázka přeformulována tak, aby se její záběr zužoval. Celý proces sběru a analýzy dat je postaven na hledání pojmů, které se zkoumaným jevem souvisí a následném odhalování vztahů mezi nimi. Výzkumník zpravidla vychází z nějakého vyprávění a snaží se zjistit, jak vypravěč vnímá to, o čem vypráví. Za ideálních podmínek by tato teorie měla odhalit určitý proces konstruování reality. Nejedná se o statický popis nějakého jevu, jde o zachycení tohoto jevu v jeho dynamičnosti. Celý proces sběru a analýzy dat končí v okamžiku, kdy již nenalzáme žádné nové nebo významné údaje k jednotlivým kategoriím a všechny vztahy mezi kategoriemi jsou ověřeny na datech. Cílem je tedy specifikace podmínek, za kterých se jev vyskytuje, popis interakcí, které se k němu vážou, a popis výsledků či následků, jež následují.

Mezi hlavní složky kvalitativního výzkumu patří údaje, analytické či interpretační postupy, s nimiž docházíme k závěrům či teoriím a třetí složkou jsou písemné a ústní výzkumné zprávy.

10 Cíl praktické části

Jak jsem v závěru teoretické části práce uvedla, existuje určité procento rodin, ve kterých z nejrůznějších důvodů dochází ke vzniku sociálně patologických jevů. Zda je tedy prostředí rodiny, zejména míra jeho funkčnosti či nefunkčnosti, jediným a zásadním faktorem ovlivňující vznik kriminality, na to se budu snažit odpovědět v praktické části práce.

Jako cíl své práce jsem si vytyčila zjistit:

Jaké bylo původní rodinné prostředí recidivistů?

10.1 Otázky praktické části

V souvislosti s kvalitativním výzkumem budou zkoumány následující skutečnosti:

Otázka 1: Jakou roli na vznik kriminálního recidivního chování hrálo rodinné prostředí?

Otázka 2: Jakou roli v recidivě hrála reakce společnosti na odsouzené?

Otázka 3: Jaké jsou možnosti recidivistů na začlenění do společnosti?

10.1.1 Výzkumný vzorek

Jako výzkumný vzorek pro svou práci jsem si vybrala osm recidivistů, kdy hlavním kritériem výběru byla skutečnost, že každý z nich byl opakovaně trestán, druh spáchané trestné činnosti nebyl předmětem zkoumání, přesto převážná většina zúčastněných byla opakovaně trestána pro majetkovou trestnou činnost, v některých případech za použití násilí či jeho pohrůzkou, dále že každý z nich byl nejméně jednou odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, dalším kritériem byla ochota komunikovat na zvolené téma. Všichni recidivisté byli ochotni se do výzkumu zapojit. Při realizaci projektu jsem musela řešit problém, kdy jeden z oslovených recidivistů si při první návštěvě ve věznici za účelem provedení rozhovoru účast rozmyslel, do výzkumu tedy zařazen nebyl. Stejně jako data získaná od dalšího recidivisty, který se k provedení rozhovoru sice dostavil, tento z důvodu časové náročnosti nebyl dokončen, ale k jeho následnému dokončení se oslovený recidivista již nedostavil. Pokusila jsem se oba oslovené recidivisty nahradit jinými, oslovila jsem další čtyři recidivisty, kteří ovšem účast na projektu rovněž

odmítli. Vzhledem k tomu, že výzkumná část již byla v závěrečné fázi, další opakované trestané osoby jsem již nekontaktovala. Z výše uvedených důvodů se výzkumný vzorek snížil na šest recidivistů.

Zúčastnění recidivisté se zapojili dobrovolně, motivací jim byl zájem „někoho z druhé strany“ o danou problematiku. Všem zúčastněným recidivistům byla zaručena plná anonymita a všichni souhlasili s využitím získaných materiálů pro zpracování bakalářské práce.

K získání informací jsem použila techniku rozhovoru pomocí návodu na základě otevřených otázek. Rozhovory jsem prováděla s každým recidivistou zvlášť, obsah rozhovorů jsem v autentické podobě zapisovala. Pro dokreslení autentičnosti vyjádření recidivistů jsou rozhovory součástí této práce. Osobní údaje recidivistů se s ohledem na jejich ochranu v práci nevyskytují, jednotliví recidivisté jsou označeni kódem, který se skládá ze zkratky „R“ jako recidivista a číslice, označující pořadí, ve kterém jsem rozhovory prováděla. Za tímto kódem je dále uvedena číslice, označující věk recidivisty v době provedení rozhovoru. Dalším údajem pak je počet trestných činů, které měli uvedené recidivisté v rejstříku trestů ke dni realizace rozhovoru. Rozhovory byly prováděny v průběhu měsíce ledna a února 2011.

10.1.2 Základní pojmy

V práci jsou používány běžné odborné pojmy a pojmy definované pro tuto práci. Zkoumaným jevem je *životní scénář recidivistů*. K tomuto fenoménu se vztahují nejrůznější příčiny – původní rodinné prostředí, jeho složení a funkčnost rodiny, způsob výchovy, její pružnost nebo naopak autoritářský přístup, působení vrstevnických skupin, zájmy a volnočasové aktivity, vrstevnické a sociální skupiny, úroveň dosaženého vzdělání a zaměstnání, zlomové životní okamžiky a situace, dodržování či porušování norem, vztah recidivistů k těmto normám, protiprávní jednání, recidivní chování a důvody recidivního chování apod. Jednotlivé interpretace budou u každé kategorie dokreslovány konkrétními výroky jednotlivých recidivistů, které budou názorně ilustrovat předkládané zobecnění. Tyto výroky jsou označeny specifickým kódem k zajištění anonymity dotazovaných. Na začátku interpretací se v některých případech vyskytuje teoretické přiblížení pojmu.

10.1.2.1 Výzkumné texty

10.1.2.2 R1 – Vilém

26 let, 5x soudně trestaný, z toho 2x nepodmíněným trestem odnětí svobody, v době výzkumu vazebně stíhán pro další trestnou činnost

„Byl jsem nechtěné dítě. Neplánované³. Maminka mě měla až ve třiceti letech. Byl jsem třetí v pořadí a ani v tu chvíli matka nebyla vdaná, když si mě „vyrobili“. Doma na mě čekal sedmiletý bratr a tříletá sestra. Od matky jsem akorát slyšel, že to byl docela obtížný porod, už jenom proto, že jsem vážil 4,5 kg a měřil jsem 54 cm, takže jsem byl, jak říkala matka „Otesánek“ a že přej mě bylo „lepší šatit než žít“. Myslím, že jinak prožívala narození mého bratra ve svých 23 letech a mně jako v pořadí třetího ve svých 30-ti letech. U mého narození byla jen matka, samozřejmě zdravotnický personál. S otcem nežila, takže tam nebyl. Já osobně bych se k porodu svého dítěte nehrnul, samozřejmě, pokud by to má žena chtěla a požádala o to, určitě bych tam byl, musí to pro ženu být zásadní podpora. Několikrát jsem četl svůj rodný list, zajímalo mě například, co dělal můj otec, kde se narodil a tak. Nic zásadního jsem z něj nevyčetl. No takže jsem se jako narodil. Nevím, jestli chtěla holku nebo kluka, vím, že dítě chtěla pojmenovat „Viliém“, to jí komunisti nedovolili, takže zůstala u Viléma. Nechtěla pro mě žádné tuctové jméno, které nosí tisíc dalších dětí. Moje jméno mi nevadí, jsem s ním maximálně spokojený a nikdy bych neměnil!. Vždycky mně všichni oslovovali „Vildo“, neměl jsem přezdívku, třeba nějakou dětskou zkomoleninu nebo tak. Vždycky jsem byl Vilda. Matka mě oslovovala podle toho, jak jsem zrovna zlobil. Když jsem zlobil, byl jsem „VILÉM“, když jsem byl hodný, tak mi říkala „VILDO“. Vildo mi říkají vlastně všichni, kromě dvou výjimek. Mých kamarádek. Jedna mi říká „VILI“ a druhá „VILÍS“. Od nich mi to nevadí. Doma, u spolužáků a kámošů. Vlastně jsem vyrůstal v úplné rodině, ale matka se později rozvedla. Moje sestra a můj brácha mají stejného otce. Já mám otce, se kterým moje matka nikdy nebyla, nežila s ním, jsem takový „kukaččí mládě“. Vyrůstal jsem sice v úplné rodině, ale ne se svým otcem a na našem vzájemném sourozeneckém vztahu bylo vidět, že nemáme stejného otce. Brácha se s sestrou jsou psychicky úplně jiný. Matka se k nám ale chovala stejně, nedělala rozdíly. Vždycky mi říkala: „Vildo, uč se, aby z tebe nevyrostl žádný hlupák!“ Říkávala mi, abych nedělal hlouposti, abych se věnoval sportu, to že nebudu mít čas na blbiny a kamarády, kteří mě s sebou stáhnou ke dnu. Jednoho mi dokonce zakazovala, nesměla vědět, že se s ním scházím dál. Také mi často říkala, že se k lidem musím chovat slušně, ale pouze k těm lidem, kteří se chovají slušně i ke mně. Říkávala mi: „Tak, jak se k lidem budeš chovat ty sám, tak se oni budou chovat k tobě!“ Také mi říkala, že se mám slušně chovat ke starým lidem. Obojí dodržuji. Často opakovala otázku: „Po kom ty vlastně jsi?“ To třeba když zjistila, že jsem zase nebyl ve škole, myslím na učňáku. Dávala mi za vzor sestru, myslím v tom učení. To mi říkala: „Když něčemu nerozumíš, tak se porad' s Janou, ta tomu rozumí a ráda ti to vysvětlí, podívej se, jak jí to ve škole jde!“ Brácha se narodil v roce 1978, sestra v roce 1982 a já 85'. No vlastně matka se dohodla s tím „mým otcem“, že za mnou bude jezdit, až budu chápat, až mi bude moc vysvětlit, o co jde, třeba jednou za měsíc. Což ve skutečnosti potom taky jezdil, až do svých 15 ti let, ale já jsem mu nikdy neřekl „tati“. To jsem nedokázal. „Táta“ mi nikdy nic nezakazoval, nepřikazoval. Asi si myslel, že si to nemůže dovolit, když s náma jako by není⁴. Jen mi říkal: „Dávej pozor na svou matku, pomáhej jí, nezlob jí, uč se! Já vím, že jsi přece chytrý kluk, tak mi to ukaž!“ Matka se snažila vychovávat mě nejlépe, jak mohla, ale já jsem vlastně nikdy nikomu neřikal ta ti. I příjmení mám po matce. Máma byla velký kutil, učila mě zručnosti. Hodně věcí si dokáže opravit sama, k ničemu

³ Neměl existovat. Nikdo nepočítal s jeho narozením. Neměl v plánu ho vychovávat . . . „jsem takový kukaččí mládě“.

⁴ Výchova postrádá jasná a srozumitelná pravidla, pevné mantinely kam se ještě může a kam už ne.

nepotřebuje mužskou pomoc. Matka nemá ráda chlapy, kteří nedokáží vyměnit ani žárovku. Až do svých pěti let jsem vyrůstal ve městě v poblíž Polikliniky JIH, ale to období si ani moc nepamatuji. Chodil jsem normálně do školky. Pohádky mi nikdo, nikde a nikdy nečetl⁵. Bohužel, ale jestli jednou budu mít svoje děti, tak jim určitě číst budu a myslím si, že mě to bude i bavit. Budu při tom měnit hlasy. Myslím, že pohádky a jejich čtení jsou pro děti moc důležité k upevnění jejich vzájemného vztahu. Měl jsem rád Neználka a z pohádek S čerty nejsou žerty. Mým filmovým hrdinou byl Superman. A pak jsem měl rád VLKA z „Jen počkej, zajáci!“ To byl můj oblíbený darebák. Byl to nešika, měl smůlu.⁶ Potom přišel rok 89' a začali stavět sídliště Máj. Máma se rozhodla, že tam koupí byt, protože tam jsme měli malej byt, matka se rozhodla, že půjdeme do většího, ve 2+1 jsme byli v pěti lidech. Přestěhovali jsme se do 4+1 a když jsme se odstěhovali na Máj, tak se rozvedla s tím otcem ségry a bráchy. Zůstali jsme v bytě ve čtyřech. Podepsalo se to i na financích. Najednou byl jen jeden plat, nikdy jsme nebyli bohatý, matka nakupovala v sekáčích. Pamatuji si, že jako dítě jsem neměl rád, když si ze mě někdo dělal srandu. Ten pocit jsem opravdu neměl rád a bylo mi to nepříjemné a říkal jsem si, že už to nikdy nechci zažívat ani jako dospělý člověk a teď, když jsem dospělý, tak mi to ani tak nevadí, dokážu si dokonce dělat srandu sám ze sebe, s tím jsem měl v mládí docela problém.

Vždycky jsem byl menší než ostatní. Do první třídy jsem nastoupil na Máj, do devátý třídy to bylo vše v pohodě. Hrál jsem fotbal, škola mě bavila, od první až do devátý třídy jsem hrál fotbal, nekouřil jsem, nebral drogy, sice jsem neměl vždycky dobrý známky, ale trojky a tak, spíš mě bavil fotbal. Na učení jsem prděl. Raději jsem se věnoval sportu, chtěl jsem být fotbalista⁷. A potom přišel první impuls.

Když jsem šel z 9. třídy do učňáku, kde jsem šel na „kuchaře číšníka“ do Trhových Svinů. Ten první půlrok si myslím, že byl v pohodě, ale to druhý pololetí jsem začal kouřit, drogy ještě ne, ty jsem nebral nikdy, kouřil jsem marijánu to jo, ale bál jsem se. Přestal jsem chodit do školy, chodil jsem hodně za školu, začal jsem kouřit tu marijánu.

No a na konci prvního ročníku se rozhodli (vedení školy, pozn. zpracovatele), že mě vyhodí ze školy, protože jsem měl asi 300 neomluvených hodin. Nakonec to skončilo dohodou, že jenom přejdu na jinou školu. Tak mi mamka sehnala v Nerudovce obor „stavební truhlář“. Tak jsem začal znovu od prvního ročníku, začal jsem „dělat“ truhláře. To mě docela dost bavilo. Práce se dřevem mě bavila. Práce se dřevem, jak je takový dost voňavý, ne třeba jako kov. Takže první ročník v pohodě. I ten prospěch byl v pohodě. Už jsem kouřil trávu. To tam bylo i těch pár neomluvených hodin, ale bylo to v normě. Jenže už během toho prvního ročníku na mě začalo doléhat to sídliště Máj. To byla největší chyba, že mě začalo ovlivňovat to sídliště Máj, to mě ovlivnilo. Hlídat a vychovávat děti na Máji. Bydlelo tam hodně Romů, ty moje matka nenáviděla, nenávidí a nenávidět bude asi až do konce života. S těma mi zakazovala se bavit. Já jsem to po ní zdědil a mám stejný názor. Ona s nimi z Máje má jen a jen špatné zkušenosti, já vlastně také. Naopak matka uznávala lidi, kteří v životě něco dokázali – třeba úspěšní sportovci, proto chtěla, abych hrál fotbal. Nedělala rozdíly mezi lidmi podle vzdělání, ale podle toho, jak byli úspěšní. Já mám vlastně stejný názor jako ona. Potom jsem začal s jedním kamarádem vykrádat auta, sklepy. Jenom takový ty malý finanční částky. Na to, abychom se bavili, na to, abychom měli na marijánu a pivo. Nechtěl jsem tím zbohatnout a mít hodně peněz. Viděl jsem v tom zábavu a nezávislost na rodičích. Ten druhý ročník, to už bylo docela takový „hektický“. Zase jsem začal hákovat, chodit za školu, kašlal jsem na učení. Začal jsem hlavně kašlat na ten fotbal, což byla škoda, měl jsem začít zrovna hrát za Dynamo, ale když zjistili, že mám soudy, tak o mně Dynamo ztratilo zájem. Tak jsem se na to vykašlal. A vlastně ve druhém ročníku mě vyhodili „natvrdo“. Máte neomluvené hodiny, máte průsery, máte soud, sbohem!

---

⁵ Nezájem o dítě, jeho psychický rozvoj, osamocení, citová frustrace.

⁶ Identifikace se stínovými figurami. Neidentifikuje se s pozitivními hrdiny.

⁷ Ztráta zájmu.

U soudu jsem dostal podmínku a začaly ty holky a diskotéky a holky a alkohol a tráva a já jsem si myslel, že jsem nesmrtelný, že si budeme užívat. Jenže máma chtěla, abych se vyučil, jenomže mě nikde nechtěli. Matka se učila v Lišově. Jako čalounice a moc dobře znala toho ředitele, znala se s ním dlouho a dobře, tak ho přemluvila, dát mi šanci se vyučit taky v oboru „truhlář – nábytkář“. Já jsem na to kašlal, v listopadu mě vyhodili, byl jsem tam od září do listopadu. Mamka už ze mě byla paf, přežila se mnou jenom vánoce a řekla mi, buď si najdeš práci a nebo že mě vyhodí z bytu. Pak přišla taková „poslední šance“. Na stole doma v kuchyni ležela „obálka s pruhem“, tedy výzva o uložení obálky s pruhem. Tak jsem si došel na poštu a zde? Povolávací rozkaz! To byl šok! Vojnu jsem si vždy představoval jako řád a šikanu. I mamka si myslela, že mě vojna napraví a udělá ze mě konečně „toho chlapa“. Odjel jsem na vojnu do Opavy, zde jsem měsíc a půl strávil v přijímači. Po přijímači jsem odjel do Strakonice. Jenže tam jsem byl jenom měsíc. Přišel velký úraz. Na cvičení jsem spadl do nějakýho okopu a odrovnal jsem si obě kolena. Zbytek „vojny“ jsem byl v nemocnicích a lánách. Tvrdou vojnu jsem nezažil. No a po vojně mamka byla docela v pohodě, takže jsem bydlel zase doma. Našel jsem si práci jako doplňovač zboží v OD Makro. Práce dobrá, bavila mě. Jenže zase po nějakých třech čtyřech měsících jsem začal zase divočet. A přišlo na řadu, že jsem se seznámil se špatným lidma, kteří mně dost ovlivnili v tom smyslu, že já jsem udělal, co chtěli. Do všeho jsem s nima šel, nepřemýšlel jsem nad následky, co by se všechno mohlo stát. Bydlel jsem vlastně na ulici. Když to tak vezmu s těma mýma „kumpánama“. Jak bezdomovci jsme nevypadali, protože jsme kradli, tak jsme se měli dobře. Neměli jsme střechu nad hlavou. Spíš jsme neměli kde spát, takže jsme chodili po barech, chlastali, holky, tráva . . . V tu dobu jsem změnil razantně tu trestnou činnost. Už to nebyly auta a vykrádání sklepů. Začal jsem s partou vykrádat byty. Jenže každá sranda jednou skončí! Skončilo i toto. Po půl roce už na nás přišli. Postupně nás všechny pozavírali. Já jsem tehdy zažil první zkušenost s vězením, že jsem vlastně byl poprvé vzat do vazby. Protože jsem neměl kde bydlet, neměl jsem trvalý bydlíště, nevyzvedával jsem si poštu. To bylo na vazbu. Zde jsem byl tři měsíce. Tenkrát jsem neměl moc „závažnou“ trestnou činnost. Dostal jsem tedy jen podmínku. Z vazby mě pustili domů a šel jsem opět bydlet k mámě. Ihned po propuštění z vazby jsem si našel práci a našel jsem si práci v továrně Key Tec. Tam jsem nastoupil jako obsluha strojů. Takže jsem dělal dělníka. Práce mě nebavila, ale na výběr jsem neměl. Byla to taková jednotvárná práce, to mně nikdy nebavilo. Po propuštění z vazby mi umřela babička. Matka matky. Dědu jsem neměl, ona nikdy nebyla vdaná. No a mamka prodala byt po babičce. Protože matka byla jedináček, tak dostala všechno ona. Takže nám každému z dětí chtěla něco koupit. Tak mi nabídla, že mi koupí řidičák a nějaký levnější auto. Tak jsem pracoval, do toho jsem si dělal řidičák. Jenže chyba! Koupila mi auto dřív, než jsem dodělal řidičák! Já jsem v něm nejezdil. Opravoval jsem ho, leštil. No ale přišly závěrečné zkoušky v autoškole.

Ale jelikož jsem se neučil, tak jsem neudělal testy o jeden bod a příští zkoušky byly až za měsíc, takže jsem začal autem jezdit. Policajti mě chytili v autě poprvé, dali mi podmínku, zákaz řízení. Za 14 dní mě chytili znova v autě. Takže mi podmínka i zákaz řízení bylo zvýšeno. Oboje na dva roky! Auto mi vzali, protože jsem už měl dluhy u státu a páchal jsem v něm trestnou činnost. V té době to byl trestný čin (pozn. Řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění § 180 trestního zákona účinného do 31. 12. 2009). Takže mi auto zabavili a že ho prodají ho v dražbě. A tam začal další impulz na ty krádeže. Po půl roce jsem se vykašlal na práci a začal jsem „bouchat“ ty baráky. Nejdřív jsem vlastně začal krást auta a s těma autama jsem páchal trestnou činnost. Jezdil jsem po vesnicích a kradl jsem železo a měděný okapy a prodával to po sběrnách. A jednoho dne, když jsem jel ukrást okapy z baráku, tak jsem sundal okap a všiml jsem si otevřeného okna a řekl jsem si: „Proč budu krást okapy za pár stovek, když můžu vykrást barák a mít z toho tisíce!“ Takže jsem se absolutně vykašlal na auta, krádení železa a okapů a zaměřil jsem se na vykrádání baráků. Máme bylo jasný, že dělám něco „většího“. Jí bylo jasný, že dělám malý krádeže, ale když začala vidět, jak se oblikám. Všechno nový, nový mobily . . . Tak jí začalo být jasný, že jsem zapadl do něčeho většího. Tak jsme se domluvili, že se odstěhují pryč.

Bydlel jsem tenkrát u „kamaráda“, který moc dobře věděl, co dělám. K němu domů chodili jeho další „kamarádi“. Akorát využívali toho, že jsem hloupej a vydělávám hodně peněz. A já jsem platil. Platil jsem za ně na diskotékách, chodil jsem na „priváty“ . . . Na normální holky jsem už kašlal, na to už jsem neměl čas . . . na chození . . . na rande. Na to už jsem kašlal, já jsem chtěl

peníze. Chodil jsem na priváty. Já jsem nikdy v životě neměl vztah s holkou. Já jsem měl holky vždy jen na „sex“, nikdy jsem žádný holce neřekl: „Miluju tě!“ Začalo mi bej jasný, že to jednoho dne skončí a věděl jsem, že to je tak závažný, že už se z toho nevymotám, že přijde trest odnětí svobody. No a došlo mi, že jsem hloupej, že ty jakoby tenkrát ty „kamarády“, kteří mě využívají, tak jsem je přestal dotovat penězi. A ty se na mě samozřejmě naštváli. Asi si mysleli, že já budu ta bezedná studna. Takže ten „kámoš“ mě vyhodil z bytu. Týden jsem žil po penzionech a hotelích. A za ten týden přišlo to, že si pro mě přišla policie. Zatkli mě, byla na mě opět uvalena vazba a začalo se mi „to“ všechno hromadit. Měl jsem rok podmínku, měl jsem neodpracovaných 400 hodin obecně prospěšných prací, měl jsem do toho ještě nějaký „malý“ trestný činnosti a plus největší „problém“ - vykrádání baráků. Takže se mi to všechno nahromadilo, všechno mi proměnili - podmínku, práce, ty „malý“ trestný činnosti, vykrádání rodinných domů. Všechno mi proměnili a na to, že jsem byl poprvý ve výkonu trestu, tak bych řekl, že mi docela „dali“. Dostal jsem nepřiměřeně velký trest a dostal jsem ve finále dohromady šest let. Nechali si mě v Českých Budějovicích ve výkonu trestu, což jsem byl rád. Mám tady rodinu, kamarády. I pro ně to bylo lepší. Nemuseli za mnou jezdit na druhý konec republiky. Stačilo sednout na „městskou“ a byli za mnou hned. Ve věznici jsem strávil tři roky. Pracoval jsem jako kuchař ve vězeňský kuchyni. Potom mi byla nabídnuta práce na „venkovním pracovišti“. Jezdil jsem na „Budvar“. Do pivovaru. Takže bylo to dobrý i v tom, že se člověk z vězení podíval ven. Peníze, co jsem si tam vydělal ve vězení, jsem posílal mamce, protože jsem jí dlužil hodně a do dneska jí dlužím hodně peněz. Jsem nekuřák, nepiju kafe, takže jsem ve vězení jako by nic nepotřeboval. Pak mi byla nabídnuta práce na „venkovní pracoviště“ u firmy Assa. Tak tam jsem vydržel půl roku. A jelikož ten vězeň, když je venku, tak ho všechno láká. Tak jsem byl jednou venku a dal jsem si tam pár piv. Byl mi uložený kázeňský trest, šel jsem na „díru“. Tam jsem si uvědomil, jak lehko to všechno co má, může člověk zase ztratit. A jelikož mým velkým snem bylo dostat se ven na půlku trestu, tak jsem ve vězení zase začal sekat latinu. Opět jsem byl zařazený do práce, abych si mohl vymazat trest, protože s kázeňským trestem nepouští na „půlku“ domů. Takže ho vězeň musí pochvalama vymazat a pak až může požádat o podmíněčný propuštění. Takže jsem byl zařazen zpátky do kuchyně, ale už ne vězeňský, ale zaměstnanec. Pracoval jsem jako číšník a obsluhoval jsem všechny ty zaměstnance ve věznici. Tam jsem si vymazal kázeňský trest, a po třech letech mě pustili za „dobré“ chování domů.

Jelikož máma už se mnou měla jistý zkušenosti, tak mi už absolutně nevěřila. Ve věznici jsem dostal za ty tři roky práce 2.500,- Kč. Takže mi řekla, dáš mi 2.500,- Kč, co sis „tam“ vydělal, dáš mi na nájem, abys u mě mohl bydlet. Už mi nechtěla dávat zadarmo všechno, jako kdysi, abych si také uvědomil, že nic není zadarmo a že se už o všechno musím postarat sám za sebe. Takže jsem si řekl: „Ano, postarám se sám o sebe“. A jak už to tak u propuštěných vězňů bývá, tak jsem se šel obrátit na „stát“. Obcházel jsem sociální úřady, pracovní úřady, probační a mediační služby. A všude mě tzv. „kopli do zad“ a „vrazili mi dýku do zad“. V každém okýnku na mě koukala ženská, každá říkala, že jsem dostal ty 2.500,- Kč, co bych od nich chtěl. Říkal jsem jim, že je nemám, že jsem je dal mámě na bydlení. Nikde mi nepomohli. Odůvodnili to tím, že jsem ve vězení dostal 2.500,- Kč, že jsem dostal, že nemám nárok. Ty jsem dostal, to je pravda, ale všechny jsem dal mámě, abych měl kde bydlet. Našel jsem si práci. Na to, zda jsem byl zavřenej, se mě nikdo neptal, takže tady jsem problém neměl. Pracoval jsem v dopravní firmě jako skladník, jenže první výplata až za měsíc. Žádná jídelna tam nefungovala. Takže se stalo to, že jsem nastoupil do práce a tři dny jsem chodil do práce a neměl jsem ani jídlo a po třech dnech hladovění v práci jsem se rozhodl, že se „zařídím“ trošku penězi. A jelikož jsem věděl, jak se to dělá, tak jsem si řekl, že si vykradu jeden dva baráky, zařídím se těma penězma a začnu zase normálně žít. Dokonce jsem se seznámil i s dívkou. Všechno bylo „OK“ až do té doby, než jsem si zlomil prst, a jelikož to nebylo v práci, bylo to v mým volným čase, tak mi v práci řekli, že jsem ve zkušební době a že takový lidi tady nepotřebujou. Tak mi normálně drže řekli, že mě nepotřebujou.

Zjistil jsem, že mám sádru na ruce, že nemám peníze, že nemám práci a chtěl jsem si ještě dát druhou šanci, že si půjčím od kamarádů nebo rodiny peníze. Bud' neměli, nebo mi řekli, že mi nepůjčí. Tak moc jsem byl na to všechno, co se kolem mě děje, naštvaný, že jsem se rozhodl v tom všem pokračovat dál. Nikomu jsem nic neřikal, nechal jsem si to jako takový svoje tajemství. Kamarádům, rodině, všem jsem do očí lhal, že peníze беру ze sázení na sporty, z dluhů, co mi lidi

dlužili a vrací. Přitom jsem dál pokračoval ve vykrádání domů. A jelikož peníze jsou jako droga, takže jsem se do toho zase dostal a neviděl jsem, jak to mám zabrzdit. Chtěl jsem mít zase všechno. A kdykoliv jsem chtěl. Kupoval jsem si nový oblečení, novou elektroniku, zařídil jsem si byt, kde jsem bydlel sám. Kompletně. Od podlahy po strop jsem si ho vybavil. Kamarádi, rodina byli šťastní, že jsem se jako by „postavil“ na vlastní nohy, ale už nevěděli, z čeho to všechno pochází. Přišly vánoce a já jsem si uvědomil, že ani nikoho nemám, že jsem v tom bytě sám. Na Štědrý den jsem byl doma sám a teprve mi došlo, že vlastně mám všechno, ale na druhou stránku nemám nic.

Začalo mi docházet, že jednou přijde to, že si pro mě opět přijde policie a já opět poputuju do vězení. A jelikož jsem měl podmínku pět let na odnětí svobody tři roky, tak už jsem věděl, že to nebude žádná sranda až příště, až to zase přijde, tak že to nebude žádné tři roky ve vězení, žádné České Budějovice, žádné venkovní pracoviště. Ale že už to bude opravdový kriminál a na nemalou dobu. Samozřejmě ta doba přišla, zadržela mě policie a já opět putoval do vazby, kde setrvávám až do teďka a jsem v p....

Se svým bráchou jsem měl vždycky perfektní vztah, ale sestra, když zjistila, že jsem se dal na „dráhu“ zločince, tak mě nenávidí do dnešního dne. Svýho syna navádí k tomu, aby mi neřikal „strejdo“, prostě se ode mě distancovala. Máma. Je to máma. Ta stála jakoby vždycky jinde, pochopila, že jsem ta černá ovce rodiny. Nikdo z rodiny nebyl ve vězení. Já jsem první. Rodiče ani sourozenci jsou netrestaní.⁸

Problém vidím v prostředí sídliště Máj, velká kriminalita, samý Romové, drogy, krádeže, partičky. Tam když rodič nechá volnou ruku svému dítěti, aby si tam hrálo, jak chce, pohybovalo, kde chce, to je impuls k tomu, že dítě začne s drogami, s kriminalitou, chozením za školu atd. Já si myslím, že kdybych nevyrostal na sídlišti Máj a v rodině, kde jsou perfektní rodinné vztahy, tak si myslím, že byk tomuhle nedošlo.⁹

Rodinné tradice? Jako rodina jsme slavili vánoce, velikonoce, ty klasický svátky, narozeniny. To jo, to jsme se všichni sešli, máma se snažila. Někdy to bylo křečovité, hlavně později, když jsem už měl průšvihy. Ale nikdy jsme nejezdili na žádný dovolený, k babičkám, dědům, máma je jedináček, nemáme žádnou tetu, strejdu, byly jsme ta uzavřená malá rodina. Nepoznal jsem žádný prostředí vesnice, města. Rodinné příbuzné.¹⁰

Dřív jsem si kreslil svou vlastní rodinu jinak, že si najdu ženskou, založím rodinu, ale já se nikdy necejtíl na tolik, kolik mi je, je mi 25 a cítím se na 18. Nejsem na to připravenej, nejsem schopnej se postarat o sebe, tak proč bych si zakládal rodinu. Až mě jednoho dne zase pustí z vězení, tak jsem už o tom přemýšlel, takže si najdu holku, třeba rozvedenou, třeba s dítětem, to by mi nevadilo, a třeba bych jí někdy udělal i svoje vlastní dítě.

Nemůžu říct, že mě znova zavřeli proto, že mi nepomohli, že mi nikdo nepomohl. Ale podporu státu vidím trochu jinak. Třeba v Německu. Tam dostanete peníze do začátku, státu je pak postupně vracíte, ale máte něco do začátku, když vás každý zavrhne, hlavně rodina. Stát vymeštlí hovadiny, že jsme zadlužený, že šetříme. Podle mě je to ubohost. Život ve věznici stojí spoustu peněz státu, proč nás nenechají někde venku čistit teď namrzlé chodníky, pomáhat při povodních, chceš venku pomáhat za půlku trestu s náramkem na noze nebo si to v teple odsedět všechno? Budu mít peníze, nebudu na krku státu. Jednou pochybím, není cesta zpět. Odsedět.

Rád čtu, bavilo mě to na učňáku se dřevem. Sem přijdete do basy, dostanete „hajzl papír“, hmusnej kartáček. Ve vězení se s nikým nebavím, na všechny kašlu, tady nikomu nevěřím, když třeba jde někdo ven, tak slibuje: „Já vám pošlu balík, noviny . . .“ Nikdy nic. Já na to kašlu, když jdu ven, když jsem šel ven, říkal jsem, nepošlu nic. V tomhle státě jsou nadace a všechno, ale vám nikdo nepomůže. U probačky mi nabídli poukázky na jídlo, ale až za čtrnáct dní od propuštění z výkonu trestu. Začali se omlouvat, že oni za to nemůžou.

---

⁸ Stigma kriminálního.

⁹ Problém „otevřených oken“

¹⁰ Pocit nutnosti dodržování tradic bez hlubšího smyslu – setkání se s rodinou, společné stolování, pocit souměřitelnosti.

Nemám rád ten pocit, když ublížím někomu ze svých blízkých, psychicky ani fyzicky. Už mnohokrát se mi ale stalo, že jsem jim ublížil tím, že jsem je zklamal a to je ten nejhorší pocit, který jsem kdy zažil a dělá mi to starosti. Žádný jiný pocit mi větší starosti nedělá. Naopak nejraději mám to, když mohu někomu udělat něčím radost.

Co dál? No to moc optimisticky nevidím, teď vazba, potom soud, trest určitě na tvrdo a ne na pár měsíců, možná ani nebudu v Budějkách. Jak to bude s mámou, jestli za mnou bude jezdit, netuším. A co až si všechno odsedím? Zase stejný scénář? Bez práce, bez bydlení, bez peněz? Zase budu „dělat“ baráky??? Ne. To už fakt nechci. Ale jestli na pro má mít basa výchovnej účel, jako že asi měla, tak mi někdo musí pomoci se po propuštění postavit na nohy. Jak to mám dokázat sám? Bez rodinnýho zázemí, bydlení, peněz, práce? Já nejsem líněj dělat, ale kde seženu práci se svým rejstříkem? Čas ukáže. Čekám na příležitost, která mi změní život, které se chytnu a už se nepustím. Jsem zastáncem toho, že i malý člověk, když chce, tak dokáže velké věci. Kdyby jen šel vrátit čas a já moh' udělat všechno jinak. Až mě pustí z vězení, asi budu někde v zahraničí, protože zadluženého člověka jako jsem já, nečeká v tomto státě nic dobrého.¹¹

Můj oblíbený slogan? „Dnes jsem chytrý a chci změnit svět, ale zítra budu moudrý a budu chtít změnit sám sebe!“¹²

10.1.2.3 R2 – Martin

27 let, 4x soudně trestaný, z toho 2x ne podmíněným trestem odnětí svobody

„Otec má něco přes padesát let, je zedník, celý život je zedník, myslím si o něm, že to je alkoholik. Už mnoho let chlastá. Pije hodně piva a destilátů. Chlastá prakticky každý den. To je potom strašně hádavej. Moje matka se s otcem pravděpodobně kvůli jeho chlastu před pěti roky dala rozvést¹³. Otec se po rozvodu vrátil ke svému původnímu příjmení. I po rozvodu ale zůstal bydlet dále u nás, s rodinou. Mamině je 48 let, je vyučená řeznice. Několik let zkoušela soukromě obchodovat s potravinami, zřídila si na sídlišti malý obchod, ale ten neprosperoval, matka se dostala do dluhů, podnikání zanechala a nyní je zaměstnána jako dělnice v pekárně. Povahově je mamina „pohodová“. Mám dva bratry. O dva roky starší Aleš je vyučený elektrikář, ale nepracuje. Ale stejně i když pracoval, všechnen svůj výdělek dával do drog. Hlavně hodně „hulil“ marihuanu. Brácha? Je lenivej. Byl už soudně trestán, za cosi dostal podmínky. Nevím ale za co. On se mi nesvěřuje a mě to vlastně ani nezajímá. Pak mám dalšího bráchu. Bohouše. Je vyučený automechanik. On líný není, ale práci nesehnal. Všichni bydlíme v bytě 3+1 na Máji. Já mám pokoj společný se starším bráchou, ale moc rádi se nemáme. Jaký jsem měl dětství? Nevím. Já si pamatuju jenom hádky, hádky, hádky a zase hádky. Pořád dokola se matka s otcem hádali. Většinou o peníze. No, když je otec propil. Otec závislej na chlastu a brácha na drogách. To je rodinka . . . Jestli je někdo z rodiny na něčem taky závislej, nevím. Narodil jsem se tady v Budějovicích, matka mi vyprávěla jen to, že jsem měl nízkou porodní váhu, byl jsem nějakou dobu v inkubátoru. Ale jestli jsem byl opožděnej, tak jsem to dohonil. Ve škole jsem trpěl nějakýma problémama s psaním a učením, dysgrafie, dyslexie, také jsem byl neposednej. Třeba to souvisí

---

¹¹ Předpoklad recidivy?

¹² Pozn.: Úplná rodina, bez biologického otce, poté rozved, chybí mužský vzor chování, ekonomicky slabá rodina, emocionálně chudé rodinné prostředí, dospívá v závadovém prostředí, problémy s uznáním autority ve školním procesu, opouští vrstevnickou skupinu, pracovní návyky, sociální pomoc neposkytnuta, proto pokračuje v recidivě s vědomím přísnějšího trestu, pobyt ve vězení ho neovlivnil, nenavázal zde přátelské vztahy, ze strany rodiny „etiketizace“. Sloganem vyjadřuje vědomost toho, že by se měl chovat jiným způsobem, že nežije právě přesně podle norem společnosti.

¹³ Problém závislosti na alkoholu, důsledkem je rozpad rodiny.

s tím, jak jsem byl v inkubátoru. Jestli jsem byl chtěný dítě? Nevím. Nikdy jsem se neptal, nikdo mi nikdy nic takovýho neřikal. Nikdy jsem už nijak vážně nemocnej nebyl, ale asi před pěti lety jsem měl velký epileptický záchvat. Dostal jsem nějaký léky. Ale jenom jeden, žádněj jinej jsem neměl. Z čeho to bylo, jsem se neptal. Jinak nic, žádný úraz nebo operace.

Ale před pěti lety. To začalo s tou psychiatrií. Dostal jsem takovou divnou náladu a jakýsi neznámý mužský hlas v mojí hlavě mi nařídil: „Musíš skočit!“ Já jsem vylezl na střechu paneláku a chystal jsem se skočit. Ale před tím přišel kámoš a odvezl mě do nemocnice. Od té doby jsem byl na psychiatrii asi pětkrát nebo šestkrát. Od té doby chodím pravidelně k doktorům. Dostal jsem léky, bylo docíleno toho, že onen „hlas v hlavě“ se vyskytuje už jenom občas a slabě, už bez zvuku. Ani ne jednou za měsíc. Možná je ten „hlas v hlavě“ můj kamarád, protože jsem vlastně nikdy žádné kamarády neměl, vlastně ani nemám.¹⁴ Já jsem takovej samotářskej typ. Samotnému je mi líp. Na záchyty? Ne, to jsem nikdy nebyl. Chlast nesnáším, ale díky otci. Alespoň něco mi předal. On nás vlastně nikdy nevychoval. A když už, tak formou domácího „kraválu“. Všechny seřval za všechno, až sousedi bouchali na topení a stěžovali si i na sociálce. Vychovávala nás matka, pokud měla čas. Jak čas? No, říkal jsem, že se snažila podnikat, byla furt v práci. Její výchova byla jakási bez hranic, když něco zakázala, tak jsem to nemusel dodržet, nebo na to zapoměla. Odpustila mi vždycky všechno. Měl jsem spoustu volnosti. Ale bitý jsem nebyl. Mně doma fakt nejvíc vadilo to, že jsme neměli žádnou domácí pohodu. Furt nějaký hádky a nějaký problémy.

Jako malej jsem chodil do jeslí, ale to si nepamatuju. Potom do školky, to už trochu jo. Tam to bylo fajn. Měl jsem tam hodnou učitelku. Měl jsem ji moc rád¹⁵. Byla taková milá, hodná, četla nám pohádky. Já si nepamatuju, že by mi někdy máma četla nějakou knížku, vždycky mi pustila televizi, aby ode mě měla klid. Ale kreslený pohádky jsem měl rád. Ve školce jsem měl jednu kamarádku, Martinku. Potom se mi odstěhovala. Na základce jsem patřil spíš do průměru, trojky. Nejhorší známku jsem na vysvědčení měl trojku z němčiny. Bavila mě matika, na tu jsem dobrý i dnes, mám matiku rád. Z chování jsem měl vždycky jedničku, nikdy jsem neopakoval. Jaký jsem měl kamarády? No, moc jich nebylo. Takovýho opravdovýho kámoše jsem neměl. Já jsem se kamarádlil se všema. Ze školy jsem nešel domů nikdy přímo. Doma by mě čekaly hádky. Pokud by tam někdo byl. Pak jsem šel na učňák na Hlubokou. Ve dvaceti jsem maturoval. Docela mě to na učňáku bavilo I parta tam byla docela dobrá. Průšvihy? No, občas jo, jako každěj, jsem třeba nešel do školy, když bylo venku hezky a tak. Nechal jsem se přemluvit od kluků. Potom jsem si podal přihlášku na vysokou. Přijali mně do Plzně. Tam mě to bavilo, ale do toho přišla ta moje nemoc s těmi hlasy a po prvním semestru jsem nebyl schopnej studovat dál. Navíc to byla finanční zátěž pro naše. Ale měl jsem brigádu. Jenže pak už to nešlo.

Kvůli těm hlasům jsem dostal plný invalidní důchod. Ale v chráněné dílně jsem si přivydělával, dělal jsem na počítačích grafiku a webový stránky. To mě fakt bavilo, hodně. Navíc se mi konečně zdálo, že tam chodím rád mezi ty lidi, co tam taky dělali. Nikdo tam neřval, vedoucí dílny mi říkával: „S tebou je radost pracovat! To se hned vidí, že tě to baví!“ Toho jsem měl rád. Líbily se mu i moje nápady. Já jsem počítač měl vlastně rád od školy. Nic jinýho mě vlastně ani nebavilo. Nebavilo mě číst knížky, sportovat, chodit do společnosti. Nechodil jsem do tanečních, neumím plavat, lyžovat, nemám řidičák. Umím bruslit a jezdit na kole.

Já jsem takovej samotář. Spíš klidnej člověk. Flegmatik? No, asi jo. A taky pesimista, uzavřenej do sebe. Ale takovej jsem byl vždycky, i před těmi „hlasy“. Věřím matce a svému mladšímu bráchovi. Ale všechno bych jim taky neřekl. Jinak lidi nemusím, spíš se jich bojím.

Holky? Já jsem chodil poprvý s holkou asi v patnácti, v šestnácti jsem zkusil první sex. Měl jsem asi tři holky, ale nevyhledávám známosti. Ty holky si vždycky našly mě. Já holky moc balit neumím. Stydím se. Už asi tři roky jsem žádnou holku neměl, nemám tu potřebu.

---

¹⁴ Počátek psychického onemocnění.

¹⁵ Nedostatek citu v rodině, upíná se k učitelce ve školce.

Alkohol? Já jsem říkal, že chlast nesnáším. Kvůli fotrovi. Ale teď se léčím, takže pít ani nemůžu. Ani nekouřím. Ani neberu drogy. Jenom léky na „hlasy“.

Matka? Vždyť jsem říkal, že měla obchůdek s potravinami na Máji. Ale asi před čtyřma rokama přestala prosperovat a dostala se do dluhů. Platila taky dluhy za mého staršího brácha. No a v té době mě požádala, abych si na svoje jméno vzal půjčku, že jí samotné už žádná banka nepůjčí a že prý potřebuje peníze do obchodu a že bude půjčka splácet místo mně. Já jsem jí věřil, že to tak bude. Tak jsem si postupně půjčil peníze u tří bank, asi 100.000,-Kč, Věřil jsem matce, že půjčka bude splácet. Jenomže je splácet nedokázala a já jsem dostal exekuci, že mám splácet 12.000,- Kč měsíčně. Jsem invalidní důchodce, měl jsem důchod a něco z té dílny. Asi měsíc potom, co jsem dostal ty exekuce tak jsem měl ty „hlasy“ a přemýšlel jsem, jak přijít k penězům. V bance jsem to znal, měl jsem tam půjčku. Tak jsem si koupil plynovou pistoli a doma jsem jí schoval. Pak jsem si šel vyhlídnout do banky nejvhodnější místo a dobu. S nikým jsem se o tom raději nebavil. Brácha sice pistoli viděl, ale na nic se mě neptal. Já jsem měl v hlavě pořád to, že „udělám banku“. Říkal jsem si: „Půjdu tam, dostanu peníze“. Nepřemýšlel jsem nad tím, že by mě mohli chytit. Můj kamarád - vnitřní hlas – mi bez váhání řekl, že stejně nemám co ztratit. Tu banku jsem udělat musel, potřeboval jsem ty peníze. Jiný řešení nebylo. Tak jsem šel do banky, u okýnka nejdřív jako vypisoval příkaz, potom jsem šel k nejzadnějšímu okýnku, vytáhl tu pistoli, namířil s ní na pokladní a řekl jí: „Toto je číslo mého účtu!“, a ať mi dá peníze. Ona vydala balíček peněz, dala mi ho, já jsem ho schoval i s pistolí do kufříku a odešel jsem. Šel jsem normálně, myslel jsem si, že mě chytěj podle kamer, tak jsem si jen dal na hlavu kapucu a šel jsem domů. Až tam se mi ulevilo. Až teď vidím, že to byla blbost. Doma jsem dal matce tisícovku a zbytek schoval. Ale jak jsem měl matce pomoci? Teda spíš sobě.

Takže pak byl soud, za loupež jsem dostal tři roky, jinak jsem před tím nic neměl. V base to bylo přežívání. Chodila za mnou jenom matka. Na cimře jsem byl furt s někým. Raději bych byl sám. Začal jsem tam ale z nudy číst, studoval jsem zákon a řád. S bachařema jsem vycházel v pohodě, pracoval jsem v kuchyni. Pracovat jsem chtěl, protože mi to líp utíkalo.

No a pak mě pustili. Na podmínku mě pustili, ale spíš pro můj zdravotní stav. Zhoršil se. Dostal jsem zkušební lhůtu.

Samozřejmě jsem šel domů, k rodině. Do basy mi chodil důchod, něco jsem si přivydělal, takže jsem šel ven a měl jsem docela slušnej balík peněz. Já nekouřím, nepiju, takže mimo úhrad státu mi nic nestrhávali. Peníze, co jsem ukradl, jsem postupně splácel už v base. Když jsem se vrátil domů, tak se vlastně nic nezměnilo. Matka furt v dlužích a furt v pekárně, na všechno sama, otec věčně ožralej, jen brácha někde pryč, druhej, ten mladší doma, už sehnal práci. Já jsem si šel vyřídit invalidní důchod a začal shánět práci.

Šel jsem znova do té chráněný dílny, tam samozřejmě věděli, co se stalo, ale ještě mi dali šanci. Měli se mnou dobrý zkušenosti. Pracoval jsem tam asi půl roku, když jsem jednou viděl, kde si vedoucí schovává peníze. Tak jsem je zase vzal, zase jsem měl ty hlasy. Když jsem je uklízel do tašky, že půjdu domů, tak mě tam viděla nějaká ženská, začala rvát, přijeli z ochranky, potom policie. No a proto, že jsem byl v té podmínce, nikdo se se mnou nebavil, tak mi ji proměnili a ještě mi přidali.

V tom druhým výkonu trestu už to pro mě bylo snazší. Už jsem věděl, do čeho jdu, co mě čeká, co si můžu dovolit, co můžu a nemůžu dělat. S nikým jsem se tam nekamarádil. To se mi nevyplatilo už jednou, když jsem v base otevřeně někomu něco vyprávěl. Takže jsem si jel na vlastní písčičku, tentokrát mě na půlku nepustili, odseděl jsem si to celý. Zase jsem pracoval, zase jsem šel ven s penězi, zase jsem šel k našim. Do chráněný dílny jsem se na práci už zeptat nešel, určitě by mě nevzali. Dali mi jednu šanci, zklamal jsem. Styděl bych se. Šel jsem si vyřídit důchod. Byl jsem na pracáku, když jsem tam řekl, že jsem propuštěnej, tak mi řekli, že mě zaevidujou, ale ať nečekám žádnou podporu. Budu muset ukázat rejstřík, a jako kriminálník mně jen tak někdo nevezme. Takže co dál nevím. Dopředu nepřemýšlím. Sedím doma, poslouchám hádky rodičů, sedím u netu a sháním si práci. Kamarády nemám. V base jsem se naučil spoustu věcí v kuchyni, šel bych někam dělat něco podobnýho. Tak snad mám ještě šanci. U našich bydleť nechci, ale kde mám vzít peníze na vlastní bydlení. Na podnájem nemám, práci seženu těžko. Jak dál? Na probačce

*jsem byl, ale tam mi poradí takový zbytečnosti, to si zařídím sám. V tom zásadním mi nepomůže nikdo. Najít práci i s ohledem na svůj zdravotní stav.*¹⁶

A jak mi říkala máma? Normálně, Martině, Máto. Když jsem zlobil, tak Martine. Slavili jsme svátky jako každéj jinej, normálně. Vánoce, narozeniny, velikonoce. Takový ty tradiční. Co mi zakazovala nebo přikazovala? Vlastně nic. Ona se většinou ptala: „Proč to děláš? Proč to říkáš? Proč to neděláš?! Já si fakt nepamatuju. Naši se pořád hádali, to je jediný, cosi tak pamatuju. To ne, ale na přesný výrazy si nevzpomenu.

10.1.2.4 R3 – Tomáš

26 let, 4x soudně trestaný, 2x nepodmíněný trest odnětí svobody

„O svým vlastním otci nic nevím, viděl jsem ho jen několikrát v životě. Otec se totiž s matkou rozvedl a odešel od rodiny, když mi byl asi rok. Takže si to ani nepamatuju, jen co vím od matky. Tedka bydlí někde ve Stříbře, pracuje ve stavebnictví a má další rodinu. Nic dalšího o něm nevím, nevím, jakej je, zkrátka žádný podrobnosti.

Matka byla dělnice a potom, co otec odešel, žila chvílku s partnerem a pak ještě s nějakým dalším mužem, kterej měl tak nějak být můj nevlastní otec, ale valně se o mě nezajimal. Takže jsem ho taky vypustil. Neměl jsem k němu žádněj vztah. Moje matka se dožila jenom 35 let, umřela na rakovinu. To mi bylo jenom deset let. Mamku si pamatuju jako přísnou a rozumnou.¹⁷ Měl jsem ji moc rád. Nikdy na mě nekřičela, nebila mě. Byla na mě hodná, ale když mi něco řekla, tak jsem to musel udělat, když jsem dostal zákaz, tak to byl zákaz. Nikdy nepovolila. Jiný dítě matka neměla. Byl jsem jedináček. Do devíti let mě vychovávala mamka, když umřela, tak mě nějaký čas vychovával nevlastní otec a jeho nová ženská, ta měla dceru. S tou jsem si docela rozuměl. Ale nějak to vzájemně nefungovalo, tak jsem skončil u matčiny rodiny ve Staré Huti. Babička s dědou na mě byli hodní. Dědeček byl hajnej bydlel jsem s nima na hájence. Měli zemědělství, rád jsem mu pomáhal. To mě bavilo, děda uměl krásně vyprávět o přírodě a o zvířátkách. Babička zase byla dobrá kuchařka, vždycky mi uvařila, na co jsem měl chuť. S dědou měli pěkný vztah, občas se hádali, ale to bylo jen tak „na oko, spíš takový škádlení, jako babičko, podívej . . . nebo dědečku, ty jsi popleta, zase jsi zapomněl . . . V loni jsem od nich odešel, když jsem jim doma krad' a když mi děda vytýkal, že jsem línej a přelétavej. Raději jsem odešel. Děda mi říkal: „Po kom jsi? Máma byla taková hodná a pracovitá a ty? Línej. Ty špatně skončíš!“¹⁸ Už to nechtěl poslouchat, tak jsem je opustil a žil jsem radši v Budějovicích jako bezdomovec. Já jsem se původně chtěl toulat od města k městu, i v cizině, to by se mi líbilo, jen tak mít s sebou pár maličkostí, ale skončil jsem ve vazbě.

---

¹⁶ Pozn.: Vyrůstal v dysfunkční rodině s otcem konzumentem alkoholu a zaneprázdněnou matkou s její nedůslednou výchovou, v rodině existoval špatný mužský vzor otce bez výchovných ambicí, naopak s prvky agresivního chování, vládnou spory mezi rodiči, nízká ekonomická úroveň rodiny, rodiče v dělnických profesích, vyučen, z důvodu nemoci nedokončil vysokoškolské studium, invalidní důchodce, špatná ekonomická situace ho dohnala ke spáchání trestného činu, naprosto chybí vrstevnická skupina, samotář. Vše ovlivněno psychickou nemocí, pod vlivem které se dopustil trestných činů, má dostatečné pracovní návyky, udržoval je ve výkonu trestu, pobyt ve vězení ho nepoškodil, izoloval se, nenavázal žádné „vězeňské“ přátelství, resocializace je možná, problém je ve společnosti, která mu začíná lepit etiketu „kriminálníka“. V rodině trestán bratr.

¹⁷ Neústupná, autoritativní, výchova ze strany matky.

¹⁸ Poselství v podobě klatby, negativní předurčení životní cesty.

Do školy jsem chodil, potom na základu. Prospěch jsem měl v průměru. Bavit mě přírodák a děják. Horší to bylo s matikou a chemií. To jsem měl trojky. V osmičce jsem se porval a kouřil jsem, tak jsem měl dvojku z chování. Pak jsem nastoupil na intr v Písku, střední lesnická, tam jsem vydržel rok a půl, pak mě vyhodili, protože jsem tam kradl peníze a nějaký MP3. To jsem byl souzřený jako mladistvej, dostal jsem podmínku. Škola mě přestala bavit, tak jsem jí nechal a asi tři měsíce jsem pracoval za kasou u MC Donalda. Pak dva měsíce v Třeboni na síle, pak jsem už byl bez práce.

Rád čtu historický a dobrodružný knížky a komiksy. Poslouchám techno. Baví mě práce na počítači, hlavně na něm hrát hry. Řidičák nemám, jezdil jsem bez něho, rozbil jsem při bouračce dědovi auto, ještě jsem jim neuhradil dluh. Když jsem boural, tak jsem byl střízlivej a neměl jsem v sobě ani drogy.

Co si o sobě myslím? Nejsem domýšlivej, mám schopnost empatie. Někdy ale na sobě vidím, že jedním ukvapeně, nepromyšleně a neuváženě. Já si život nikdy neplánoval. Od lidí se držím zpátky, jsem spíš samotář i když kámošů mám několik. Ale ani jednoho, kterému bych důvěřoval. To snad byl jen děda.

První sex jsem měl v šestnácti. Jsem spíš stydlivej. Holek jsem pár měl, ale nejdýl jsem s jednou chodil měsíc. Nikdy to asi nebylo tak vážný. Proč jsem se rozešel nevím. Nebyly v tom drogy ani alkohol. Nikdy jsem se žádnou holkou nebydlel. Od čtrnácti piju alkohol. Nejraději mám pivo nebo víno. Opilej jsem už byl několikrát, to jo. Opiju se několikrát do měsíce. Ale když piju, jsem raději sám, bývám potom agresivní, vzteklej. Kvůli alkoholu jsem zatím žádné problémy neměl. Kouřím do 13 let. Když mám prachy, tak je musím hned utratit, neumím šetřit. Mám velký dluhy. V patnácti jsem začal kouřit marihuanu pravidelně, předtím rok asi jen tak občas. Mám potom takovej fajn pocit. Příjemně se uklidním, nepřipouštím si starosti. Zkoušel jsem i LSD¹⁹ a extázi. Občas jsem dal i pervitin. Heroin a kokain nezkouším. Bojím se návykovosti. Od prosince 2008 žiju jako bezdomovec, to si pervitin píchám denně. Dává mi vnitřní energii, uvolňuje mě, povzbuzuje mě. Ale pak začaly ty schízky. někdy jsem zaslechl útržek hovoru cizích lidí a myslel jsem si, že se mě to týká. Tyhle „schízky“ mám už dva roky. Někdy mám pocit, že lidi ví, co si myslím, aniž bych cokoli řekl. Dědu jsem taky vnímal na velkou dálku. Asi mám telepatický vlastnosti. Nevím, jestli mám nějakou schopnost, nebo je to téma drogama. Kdybych měl nějakou telepatickou schopnost, tak bych jí chtěl využít, zpeněžit.

Já jsem byl bez práce, bez domova, bez výdělku, tak jsem se živil krádežema. Kradl jsem hlavně v obchodech. Násilím jsem dvakrát vyhl nějaký ženský kabelku, a už to byla loupež. Já jsem toho nakradl strašně moc, taky jsem si to odseděl.

Ve vězení to nebylo špatné. Sice režim a žádný drogy, ale co mi zbývalo. Pak jsem tam byl dýl, a všechno se zlepšilo. Nakonec mi tam nic nechybělo, měl jsem teplo, jídlo, mohl jsem číst, mohl jsem i pracovat, ale práce nebyla. Až potom později, tři měsíce před tím, než mě pustili. Uklízel jsem basu. Pokecal jsem o tom s ostatními. Pak mě pustili. No a co dál? Nepracoval jsem, neměl jsem peníze, neměl jsem kam jít. Měl jsem se hlásit na probačce a tak. Na to jsem se vykašlal, bylo mi předem jasné, že tím nic nezískám. Ztráta času. To znám z vyprávění z basy. Tak jsem prošel starý známý místa v Budějovicích, nikoho známého nepotkal. Tak jsem se rozhodl splnit si svůj sen, a stopem jsem cestoval od města k městu. Někde u Písku jsem se dal dohromady s bandou bezdomovců, nebylo na pití ani drogy, tak jsme sedli do auta a jeli něco okouknout. Jezdili jsme takovým starým autem, nějakým favoritem. Řídil jsem i já, i když jsem neměl řidičák. Jezdit jsem uměl. Odkud to auto bylo, to mě nezajímalo. Vždycky jsme si někde něco ukradli, bylo léto, takže všude v zahradách ovoce a tak. S tou partou jsem se po nějaký době rozešel a šel jsem si vlastní cestou. Jel jsem k babičce a dědovi, ale ti nebyli doma. Tak jsem se tam asi týden potuloval, až jsem je doma zastihl. Oni mě samozřejmě k sobě po předchozích zkušenostech vzít nechtěli, tak jsem se zase vypravil na cestu. Dostal jsem od nich nějaký peníze, za ty jsem koupil jídlo a drogy. Vrátil jsem se do Budějovic. Sedával jsem různě u obchodáků, žebrol, kradl. . . . Jednou mě zase chytili policajti, že jsem měl ukrást to auto, toho favorita, jak jsem s ním jezdil. Nenechali si vysvětlit, že jsem nic neudělal, napařili mi nějaký krádeže a už jsem v tom zase jel. Na vazbu,

---

¹⁹ LSD je jednou z neúčinnějších chemických látek měnících stav vědomí.

protože jsem neměl trvalý bydliště, neměl jsem práci a mohl bych dál krást. Následoval další trest odnětí svobody, zase basa. To samý prostředí, ten samej stereotyp. Pak mě propustili, chvíli jsem byl v Azyláku, ale přišel jsem sjetej, tak mě vylifrovali. Neměl jsem kam jít. Blížila se zima, tak jsem vlezl do nějakýho rozestavěnýho baráku na Srubci, tam jsem několik dní spal, vzal jsem si jen nejnmutnější jídlo . . . . Najednou tam byla policie a že mám jít s nima, bránil jsem se, nakonec mi přišli neoprávněný vniknutí do bytu a útok na veřejnýho činitele. Se musím smát. Takže jsem na vazbě a čekám, co bude dál. Já sám nevím. Zase si to odsedím, zase mě pustí, zase se budu toulat a krást a tak a zase mě zavřou, kolotoč. Jak vyskočit? Nevím, jestli existuje nějaká pomoc pro lidi, jako já. Neříkám, že jsem svatej, ale jak mám žít aspoň trošku normálně? Někde na ubytovně, za pár kaček, který bych si vydělal nějakým úklidem města? Já jsem si práci nesháněl, vím, jak by to dopadlo. Ukaž nejdřív rejstřík . . . . Nemám známý, aby to se mnou někde někdo zkusil . . . A pomoc od státu nečekám . . to jsou všechno jenom řeči. Na druhou stranu nevím, jak bych to zvládnul. Nikdy jsem žádnéj režim neměl, nemusel jsem vstávat do práce. V tomhle si nevěřím. O žádné komunitě ani léčení jsem nepřemýšlel, ale bavil jsem se o tom ve vězení s nějakou kurátorkou. To jo. To bych zkusit mohla.

V base to bylo těžký v tom, že když jsem přemýšlel, co bude, až mě pustí, tak jsem zjistil, že vlastně nic a nikoho nemám. Jediný lidi, kteří mě měli rádi, a který jsem zklamal, je děla a babička. Nikoho jinýho na světě nemám. „Kam mám jít?“²⁰

Jak jsem slavili svátky? Jak mi máma říkala, to jsem už mluvil. Svátky? Jako všichni. Hlavně vánoce. Na ty jsem se hodně těšil, máma byla taková milejší, doma uklizeno, měl jsem rád cukroví, tu vůni vánoc, tu pohodu a klid. Pohádky. Jinak z ostatních svátků jen velikonoce a mý narozeniny. Otce jsem neměl, babička s dědou bydleli daleko a byli jsme jen s mamkou. A jaký mi říkala věty, když jsem zlobil? Nevím, vyčítala mi asi, jak se chovám, že takhle se chovat nesmím, aby ze mě vyrostl správnej kluk. Moc si toho nepamatuju. Máma brzo umřela. A pak u dědy a babičky? No to bylo fajn, jiný ale taky fajn. Ale tam jsem byl na svátky jen dva roky. A děda ten mi dycky říkal: Jsi línej jak veš!, Co z tebe vyroste?, Jak si to dál představuješ?!“ On neměl rád, když jsem se flákal, sám měl pořád hodně práce, pořád něco dělal. Chtěl abych mu pomáhal, ale mě nic nebavilo.

10.1.2.5 R4 – Štěpán

41 let, 5x soudně trestaný, 2x nepodmíněným trestem odnětí svobody, v době výzkumu vedeno vazební trestní stíhání

„Otec se dožil 64 let. Ale byl to alkoholik, protože trpěl depresemi²¹, jako trpím já. Už tři roky se léčím trvale ambulantně u psychiatra pro deprese. Užívám leky i na spaní. Otec byl dělník, když mi bylo asi pět let, tak se rodiče rozvedli. Já a můj bratr jsme vyrůstali v matčině péči. S otcem jsme se stýkali. Matce je v současné době 67 let. Ale před patnácti lety jsem se s ní přestal zcela stýkat, protože jsem měl jednou spor s bratrem a ona se postavila na bratrovu stranu. Matka pracovala jako účetní a velmi dobře se o nás s bratrem starala. Její péči bych označil jako „špičkovou“. Brácha je nebo byl o tři roky mladší, ale už patnáct let je nezvěstný. Pracoval kdysi u policie. Nevím, jestli se u nás v rodině ještě někdo kromě mě nebo otce léčil na deprese.

²⁰ Pozn.: Vyrůstal v dysfunkční, neúplné rodině, ztráta matky v období adolescence, nedokončené vzdělání, bez pracovních návyků, konzument alkoholu a cigaret, od čtrnácti pravidelně konzument pervitinu, vyrůstá s prarodiči, pro neshody odchází, pohybuje se jako bezdomovec, páchá trestnou činnost, naprostá absence zázemí, resocializace bez značné pomoci státu nemožná, řešení spatřuji v psychiatrickém léčení záv. islostí, poté pobyt v komunitě a bezpodmínečné abstinenci od veškerých návykových látek. Z rodiny nikdo netrestán.

²¹ Psychická zátěž, alkohol v rodině.

Dětství? No špičkový, říkal jsem. Porod? No to fakt nevím, byl jsem sice u toho, ale nepamatuju se. A s matkou nemluví, že bych se zeptal. Ale vážně. Jako malej jsem byl údajně nemocný, snad tyfus, či co. Jinak nic. V minulosti jsem měl krize, chtěl jsem se oběsit. Ale nikdy jsem se o to nepokusil.²²

Do pěti let mě vychovávali rodiče spolu, asi, když se rozvedli až potom. Co mi otec říkával, si nepamatuju. Od rozvodu nás vychovávala matka sama, už se nikdy nevdala, ani si nikoho nenašla. Její výchova byla ale důsledná, pečlivá a spravedlivá. Nikdy mezi mnou a bráchou nedělala rozdíly. Bydleli jsem na malém městě v okr. Č. Krumlov. Skromně, ale čistě a v lásce. Vždy mě i bráchu oslovovala zdvořilou našeho křestního jména, a to i potom, když jsme už byli pryč ze základky. Příkazy? „Jdi a udělej . . ., uč se, nelítej, to neříkej, nebreč!“ S mámou byla sranda, udělala si na nás vždycky čas. Měla krásný úsměv. Ale jak jsme rostli, nějak se smát přestávala. Matku jsem poslouchal až do dospívání, i když jsem ve škole dost zlobil, dneska se tomu říká hyperaktivní dítě. Ale nikdy jsem neměl jinou známku z chování, než jedničku. Jak se má teď, nevím. Blíž se k tomuto nehodlám vyjadřovat.

Na základce jsem měl vždycky vyznamenání. Neučil jsem se, nepotřeboval jsem to, stačilo poslouchat. Nejlépe mi šla matika, hůře jazyky. Pak jsem šel na vojenské gymnázium do Moravské Třebové, tam jsem byl jen čtrnáct dní, stýskalo se mi, tak jsem odešel. Potom jsem studoval gymnázium v Krumlově, učil jsem se dobře, ve třídě jsem měl spoustu kamarádů, byl tam fajn kolektiv, platil jsem za třídního komika, ale hned v prváku mě vyhodili kvůli „průserům“ souvisejícím s pitím alkoholu. O tom se ale víc nebudu rozšiřovat. Přešel jsem na učiliště do Větrní, tři roky jsem se učil provozním technikem. Školu jsem ale nedokončil, znovu mě vyhodili, policie tehdy vyšetřovala známý výbuch v Budějovicích a u mě doma našli nějaký chemikálie odcizené v učilišti. Dva roky jsem pracoval v papírnách jako dělník, ale hned po převratu jsem začal podnikat. Jsem úspěšný podnikatel, mám kasina, ale blíže k tomu nic říkat nebudu.

Dřív mě bavil tenis, nohejbal, pinčes, chodíval jsem rád na ryby a na houby. Ted' už ve volném čase raději ležím a spím. Čtu málo, mám rád časopisy o starožitnostech, protože starožitný nábytek je jedním z oborů mého podnikání. Má rád motorismus, už jsem měl patnáct aut, najel jsem milion kilometrů bez nehody. Ted' jezdím v autě za několik milionů. Jsem zkušený řidič. Jsem společenský člověk, ale poslední dva roky mi společnost nedělá dobře, mám jenom dva kamarády. V minulosti jsem býval dosti agresivním a prudkým člověkem, ale s věkem jsem se tak nějak zklidnil. Jsem na sebe přísný, stejně tak na druhé. Jsem čestný a spravedlivý k sobě i ostatním. Důvěrně blízký citový vztah nemám k nikomu, hodně lidí mě během mého života zklamalo.

Na vojně jsem nebyl, opatřil jsem si modrou knížku „na hlavu“.

Poprvé jsem byl trestaný jako mladistvý, v opilosti jsem se dostal do konfliktu s policistou. To se opakovalo. Měl jsem další podmínku. Z tohoto důvodu jsem omezil asi před patnácti lety konzumaci alkoholu, když jsem abstinoval, konflikty s policií přestaly. Policii nemám rád, jsou úplatní, nemám s nimi dobré zkušenosti. To, že tu sedím a povídám, to je moje dobrá vůle, kdykoli se mi bude chtít, odcházím. . . Policajti mi poranili rameno, byl jsem několikrát na vazbě, ve výkonu trestu dvakrát.

Sex jsem zkusil ve třinácti, měl jsem dlouhou řadu kratších známostí. Se sexem nemám problémy.

Oženil jsem se v osmnácti letech, manželství trvalo bezmála dvacet let. Mám dvě dcery, jsem rozvedený, rodina si mě přestala vážit. Jinou partnerku nemám, neměl jsem. Nechci se už vázat.

Jsem náruživým člověkem, nikoli však neúspěšným hráčem „všeho“. Jsem silným kuřákem, vykourím i sto cigaret denně, kouřím od třinácti let. Marihuanu jsem vyzkoušel jednou, nic mi to nedalo, neuznávám ji. Alkohol piju od čtrnácti let, hlavně pivo. Do dvaceti pěti let jsem se opíjel často. Myslím, že pití mám teď pod kontrolou. Když řídím, zásadně nepiju. Jsem společenským pijákem, na pivo chodím tak jednou za měsíc, jenže většinou je pak nepočítám a to občas mívám okno. A po tom pití se pak stávám agresivní, a když mě v tomhle stavu někdo rozčilí, tak se moje

---

²² Protiřečí si, chce si zachovat pozitivní tvář, nestabilní sebepojetí a sebehodnocení. Střídání scénářů OK a ne – OK.

agresivita stupňuje. Hlavně v okamžicích, kdy jsem přesvědčen, že mám svou pravdu, nehne se mnou stádo volů. No a to se mi stalo kdysi při tom konfliktu s jakýmsi chlápkiem, kdy jsem měl prý slovně vulgárně napadat jeho holku, ale pravda to nebyla. Tak jsem si nenechal líbit jeho narážky a nadávky, vytočil mě, tak jsem po něm vyjel. No a prý jsem mu způsobil nějaký těžký poranění, ale dostal jsem jenom podmínku. Sedět jsem šel za to, že jsem prý v rámci svého podnikání něco dělat neměl, podnikal jsem nepovoleně, ztratily se nějaký peníze, velký a tak. Tak jsem si to odseděl. Advokát dělal, co mohl, a nic. Asi je neschopnej.

Ve vězení to nestojí za nic. Ale když máte prachy, dá se to tam přežít. Ven jsem se dostal na půlku. Tam jsem s nikým nekamarádil, nekomunikoval. Seděli tam samý blbci za nějaký pitominy, kradli, aby měli na drogy, neplatili alimenty a tak. To se mě nešká. Dostal jsem podmínku na tři roky. Kam jsem se vrátil? No normálně domů. To už jsem byl rozvedenej. Měl jsem svůj barák a všechno, takže pohoda, nikde jsem se nemusel o nic prosit. Stejně by mi nikdo nic nedal. V tomhle státě je všechno rozkradený. Ani tu svobodu projevu vám nenechaj. Hned vás za všechno zavrou. Ale já si to poctivě odseděl. Řekl jsem si, že až třeba příště něco přijde, to není v tomhle státě problém, oni si vždycky něco vymyslí, aby zničili slušnýho člověka, tak začnu psát knížku. O sobě a tak. O svý svobodě, kterou uznávám jako jedinej zákon.

Takže mě pustili, normálně jsem se zase věnoval svému podnikání, začal jsem skoro znovu, všechno mi pozavírali. Začátky byly těžký, ale aspoň jsem měl náplň a uklidnil tak svůj vztek. Ale potom na mě zase něco vyštouřali. Policie vždycky něco najde, když chce. Další vyšetřování, hned na několika „kauzách“ současně. Lítal jsem po policii, od jednoho fízla k druhýmu, mezitím po doktorech, protože ten stres z neustálých výslechů a tak, mi dával dost zabrat. Hájl jsem se tím, že jsem duševně nemocný člověk, ale samozřejmě žádná odezval. Znalec řekl, že jsem schopnej, dokonce nadprůměrně inteligentní, tak jsem všechno udělal. Abych to zkrátil. Další soud, další trest. Prý útok na fízla, nějaký daňový úniky a tak. Jenom špatně vedený účetnictví. Taky jsem tu bandu účetních hned vyhodil. Šel jsem sedět a jak jsem si slíbil, začal jsem psát knížku. Jestli ji někdo vydá? O to se postará, kdybych to měl být já sám. Otevřeně tam píšu o všem. Říkat tady nic nebudu, všechno si přečtete, až si ji koupíte. Ale pustí mě až za půl roku, tak musíte vydržet. Přinesu vám jeden výtisk i s vlastnoručním podpisem, chcete? No, takže nespravedlivě odsouzenej, to jsem já. Nic, v base mě nezlomí nic. Mám se kam vrátit, mám venku všechno. Jsem OK. A vždycky budu!²³

10.1.2.6 R5 – Luboš

47 let, 18x soudně trestaný, z toho 9x nepodmíněným trestem odnětí svobody

„Narodil jsem se jako třetí dítě do rodiny. Určitě jsem byl chtěné dítě. Asi jsem byl chtěné dítě. Myslím si to, že jsem byl plánované dítě. Mám dva sourozence, bratra a sestru, oba starší, já jsem nejmladší. Jméno? Jméno mi asi můj rodiče vybírali společně, nevím. Já jsem se s nimi o tom nebavil.

---

²³ Pozn.: Neúplná rodina, bez mužského vzoru ve výchově, matka laskavá, ale spravedlivá, zázemí rodiny příznivé, vzdělání střední bez maturity, bez pracovních návyků, pod vlivem alkoholu agresivní, zlostný, nedoceněný rodinou, porušuje pravidla i přes vědomí nutnosti dodržování norem, i těch právních, úmyslně z nich vybočuje se zdůvodněním práva na svobodu ve svobodném státě, sociálně i ekonomicky zajištěn i po propuštění z výkonu trestu, z rodiny nikdo netrestán.

Nezajímalo mně to. Ani nevím, jestli se někdo z rodiny jmenoval Luboš. Otec u porodu nebyl. To nebylo v té době, co jsem se narodil v módě. Nezajímá mě se o to, jaké jméno měli přichystané, kdyby se narodila holka. Ani nevím, jestli věděli, že budou mít kluka. Ale asi ani to nevěděli. Právě kvůli době, ve které jsem se narodil. To se ještě nedalo zjistit, myslím pohlaví dítěte. Myslím, že bylo rodičům jedno, zda se narodí syn nebo dcera, protože kluka i holku už měli. Rodiče nebyli rozvedeni, bylo to jejich první manželství. Žijí spolu doposud. Rodiče nikdy trestaní nebyli. Sourozenci také ne. Jenom já, to je zajímavé.

Já jsem vyrůstal ve čtyřbytovce, já jsem vyrůstal spokojeně. Měl jsem všechno. Bylo o mě postaráno. Já jsem moc velký nároky na nic nikdy neměl. Co jsem dostal, to jsem dostal. Ta bytovka byla ve velkém městě. Ale tak stranou od toho města. Ke vztahu k rodičům uvádím, že vždycky byl dobrý a do dneška je dobrý. Rodiče byli přiměřeně hodní a přiměřeně přísní. Dostal jsem občas i pohlavek, ale aby to bylo něco velkého, to ne. Nikdy mě nepřiměřeně fyzicky netrestali. Já jsem tak nějak dělal všechno proto, aby ten trest nebyl. Když bylo hodně velký zle, tak mi zakázali chodit ven, což byl tak nějak pro mě ten největší trest²⁴. Chválili mě třeba za výsledky ve škole, ale moc to nebylo, já jsem se učil průměrně. Učení mě tak nějak docela bavilo, akorát nějaký předměty ne, tak nějak ruský jazyk, český jazyka podobně. Na základní škole mě ze všeho nejvíce bavil sport.

Dělal jsem lední hokej, vydržel jsem u toho nějakých sedm let. To mě fakt bavilo, ale potom jsem s tím přestal. Přestal jsem, protože jsem šel do učení a pak už nebylo tolik času, už jsem měl i práci, nějakou tu praxi a takový. Holky a tak. Ke svému vztahu k sourozencům? Tak s bratrem i když jsem venku, tak se s ním nestýkám. Se sestrou mám dobrý vztah. Jako dítě jsem s bratrem vycházel, to bylo vcelku dobrý. Rodiče mě jako dítě oslovovali „Lubo“, neměl jsem žádnou přezdívku, ani sourozenci ne. Se sestrou jsem v dětství měl také dobrý vztah. My jsme vlastně se sestrou jako by spolu vyrůstali, protože bratr je o sedm let starší, tak byl v učení, takže jsem jakoby vyrůstal se sestrou. S ní mám bližší vztah. Když jsem venku, tak se se sestrou navštěvuji. Sestra má rodinu, s tou vycházím také dobře. Nedívají se na mě skrz prsty, že jsem byl zavřenej. S bratrem se ne stýkám proto, že on má protivnou manželku. Jí se nelíbí, že jsem byl ve výkonu, ona je pánem domu, je panovačná, oni jí nemusí ani mý rodiče, to není jenom z mé strany.

Když jsem byl malý, tak mi rodiče četli pohádky, když už jsem chodil do školy, pak i sestra. Četli jsme si se sestrou spolu. Co jsme četli, to už si nepamatuji, nepamatuji, si jakého jsem měl oblíbeného hrdinu, ani negativní postavu jsem neměl nejoblíbenější. Jedna z těch hezkejších knížek byla třeba Dášenka, ta se mi líbila, moc se mi líbila. Protože jsem měl a mám rád zvířata, měli jsme jako děti doma psa. Psy mám rád dodneška. To jsou hodný a chytrý zvířata. Tedy když je lidi nezkaží. Já psa mám, je to labrador. Když jsem teď ve výkonu, tak se o něj stará družka, dnes už bejvalá družka. S družkou už v žádném vztahu nejsem, už jsme se rozešli.

Já jsem se vyučil v Litvínově, jako zedník, to mě bavilo, vzpomínky mám dobrý, bavilo mě to, já jsem to chtěl dělat. Na učení vzpomínám tak, že na internátě jsem nebyl, vzpomínám na to dobře, tam mě to bavilo, hlavně praxe, bavilo mě více praxe než učení, kamarády jsem tam měl. Učení bylo tak průměr a praxe ta byla lepší. Když se rodičům nelíbily známky, tak mě vždycky říkali: „Lubo, musíš se zlepšit, musíš si to vylepšit, ty známky, ty jsi chytrý kluk, je škoda, abys měl takový známky“ a tak. Za známky mně naši taky někdy bili, ale byl to jenom pohlavek, moc mě nebili, že by mě řezali, třeba páskem. Já jsem spíš dostal dva dny domácí vězení a to pro mě bylo víc, než nějaký bití. To pro mě byl fakt trest, sedět doma na zadku, když jsou ostatní venku. I moji sourozenci také byli trestáni domácím vězením. Jak to snášeli oni, to nevím, nikdy jsme se o tom tak nějak nebavili, ale asi stejně jako já.

A jak to se mnou začalo? Když jsem pracoval u těch staveb v Táboře, tak jsme ještě s jedním kámošem vlezli do dílny, opravárenské v JZD a tam jsme odcizili nějaký to náradí a to. Vzali jsme to proto, že jsme chtěli peníze, že to potom prodáme a něco že si ponecháme. To nás ale

---

²⁴ Byl mu scénář recidivisty naprogramován domácím vězením výchovným prostředkem uložení „do domácího vězení?“ Touha po uzavřeném prostředí?

hned odhalili policajti. A to jsme hned při prvním soudě dostali nepodmíněný trest. Protože to za komunistů bylo jiné, to vás hned zavřeli, já jsem hned dostal čtyři měsíce natvrdo. To byl za socialismu § 132 to bylo rozkrádání socialistickýho majetku a my jsme jim ho rozkrádali. (Smích) To jsem si ten trest odseděl v Libkovicích, mě bylo čerstvě 18 let a to bylo vězení pro mladistvý, bylo to tam dost přitažený, přísný, ale uteklo to, jak jsem to bral, si už nepamatuju. Normálně. Z výkonu trestu jsem šel zpátky k rodičům, ty mi to vytýkali no a doufali, že to bude nějakej omyl. Jako že jsem seděl. Ale nakonec jsem byl zavřenej ještě asi šestkrát. No a zanedlouho jsem byl zase zpátky na vazbě, já už si ani nepamatuju, za co to bylo. Asi zase nějakej majetek, já jsem celej život dělal spíš majetek. Až na nějaký drobnosti, jízda pod vlivem a tak. Takže další vazba, taky jsem byl na vazbě, protože jsem měl zase nějakou majetkovou trestnou činnost, ale za co to bylo, to už si nepamatuju, to už je dlouho.

Dostal jsem vlastně dva tresty dohromady, seděl jsem v celku 20 měsíců. Tentokrát jsem byl na Pankráci a ve Valdicích, to byl kriminál se vším všudy!

Ale zvykl jsem si. Co mi taky jinýho zbývalo. Raději se podřídít režimu, než mít problémy jak s dozorcí, tak spoluvězni. Rodiče mě ve vězení navštěvovali jenom občas, měli do z ruky. Ale psali, posílali balíky. Nepracoval jsem. Potom jsem se po výkonu trestu vrátil zase k rodičům. O žádnou sociální pomoc jsem vlastně nikdy nikoho nežádal. Rodiče mi pomáhají vlastně dodneška. Pořád doufali, že jako že to, se polepším, ale nějak se mi to nedaří, nevím proč. A pak v 1983 mě v létě sebrali znova, zase za majetek a před tím jsem zase řídil opilý a zase jsem dostal dva tresty najednou. Nikdy bych ale neřídil bez řidičáku! Řidičák jsem měl. Bez řidičáku bych nikdy neřídil! Zase jsem dostal také nějaký dva tresty dohromady. Ve výkonu jsem byl v Mladý Boleslavi. Po výkonu jsem se vracel už ne k rodičům, protože jsem si v té době našel ženskou, tak k ní. Já jsem se jako by vrátil k rodičům, ale na krátkou dobu, protože jsem pak šel dělat do Nových Hradů k lesům, kde jsme pak dostali byt. Ta ženská na mě měla dobrej vliv, pak jsem třináct let nebyl ve vězení, měl jsem jenom jednu podmínku, ale nebyl jsem ve vězení, za co to bylo, to už si nepamatuju, nějaký snad výtržnictví, nebo něco takovýho, to už bylo po revoluci. S tou ženskou jsem se rozešel někdy v roce 94', ač jsme spolu měli dvě děti, dva kluky, tak já blbec jsem se dal dohromady s jednou kamarádkou. To byla chyba, ženatý jsem ale nebyl, byli jsme spolu jen tak. Z toho vztahu mám dva kluky, teď je jim 20 a 22 let, ty kluci jsou v pohodě, starší ještě studuje, co jsem dostal informace ještě nedávno a ten mladší dělá ve Škodovce v Mladý Boleslavi. Já jsem je nevychoval, když jsem od nich odešel, tak jim bylo pět nebo šest let.

Teď mě to mrzí, já jsem s tou ženou neměl nějaký problémy, já jsem se na ni vykašlal protože jsem měl jinou ženskou a mrzí mě to dodneška. Měl jsem se jí držet, třeba by to dopadlo jinak. Já jsem byl celkem 18x soudně trestaný. Vždycky jsem ale nebyl ve výkonu trestu, ale to bylo tak, že jsem někdy dostal za něco třeba jen pokutu nebo prospěšný práce - hodiny, ty jsem neodpracoval nebo nezaplatil peněžitý trest a tak jsem seděl, přeměnili mi to na nepodmíněný tresty. Ve výkonu trestu jsem byl asi jenom 6x. V současné době vykonávám trest odnětí svobody ve výši 12 měsíců uloženýh Okresním soudem České Budějovice.

Moje „kariéra“ začala v roce 1993, když jsem se dostal zase po třinácti letech do kriminálu a od té doby se to se mnou táhne. Proč? No, to bych rád věděl. Asi ten chlást. Já se nesmím napít, jak se napiju, tak je konec. Do práce chodím automaticky, i venku i ve výkonu, pracuji rád, pracuji ve svojí profesi, zedničině. Co jsem byl 16 měsíců venku v kuse, tak jsem po celou dobu dělal zedničinu, já se neživím krádežema, abych měl jako peníze, já si je vydělávám. Kradu spíš ze své nerozvážnosti v 90 procentech proto, že jsem měl vždycky upito, já jsem vždycky všechno udělal jako opilej. U mě je to nevýhoda to pít, to se přestávám kontrolovat. Na léčení jsem ale nikdy nebyl. Ale pítí mi chutná, pivo, tvrdej nemusím, ale pivo mám rád. Byl jsem zkoumanej psychiatrem, teď to bylo potřetí. Jaký byl závěr? Zda jsem závislý nebo ne? To nevím, ale asi závislej nejsem, protože jsem nikdy léčení nedostal. Po propuštění z výkonu v roce 2009 jsem poprvý v životě využil tuhle kurátorku, byl jsem vedenej na úřad práce to bylo v Třeboni, kde jsem bydlel na ubytovně v dubnu 2009.

Z úřadu práce jsem nějaký peníze dostal, ale minimum, já jsem ale žádný nepotřeboval, vždycky jsem si hned našel práci, tentokrát já jsem si našel práci v Budějovicích, tak jsem byl tady i ubytovanej. Nikdy jsem na pomoc státu po propuštění nespolehal, hned jsem si našel práci nebo jsem šel k rodičům, ty mi hlavně hlavně pomohli, to co mi dá úřad práce, to je skoro nic. Rodiče mi

zase nadávaj, že jsem zase zavřenej. S tím už nic neudělá, abysme se nějak nervovali, tak to musím nějak odsedět!. Co potom? K rodičům určitě nepůjdu. Předpokládám, že mě propustí na podzim 2013, o půlku žádat nebudu, tak že půjdu do Budějovic na nějakou ubytovnu, na nějakéj měsíc, dva. Pak si seženu nějakéj pronájem nějaký garsonky, nebo si to vyřídím přes toho, u koho jsem před tím dělal, protože počítám, že se k němu vrátím zpátky, že u něj zase budu dělat, ty věci si budu připravovat aspoň půl roku před koncem propuštění. Nenechám to, až budu stát venku před bránou. To už je špatný, to už je pozdě, to už musím mít připravený. Musím mu napsat. Ten zaměstnavatel, co jsem tam před vězením pracoval, mě vezme zpátky, to vím. Jeho syn je taky zavřenej. On se na to dívá jinak. On kouká hlavně na práci a tu já dělám dobře. On mi třeba poskytne i nějaký ubytování. Má svoje známý, sežene mi místnost, nebo něco pro začátek. Co já budu potřebovat, on mi v tom pomůže. K rodičům? Ne, oni jsou v domově důchodců, to nehrozí, že k nim. Už musím sám. Rodičům jeotcinapodzim75let a matce bude v létě také 75 let. Už by si zasloužili v životě klid.

Já si fakt myslím, že jsem opakovaně trestanej kvůli tomu alkoholu, že by mi v dětství něco chybělo nebo to? To ne. Jo, dneska je jiná doba, ale mě nechybělo nic. Tady jsme žili skromně, tak tehdy všichni. Ne jako ty děti dneska. Ale už jako mladej jsem začal popíjet a tenkrát, když nás chytily poprvé, tak to jsme před tím byli s tím kámošem taky na pivě a pak to bylo tak, jak to bylo. Otec? Otec nepil. Jó, dal si pivo, to jo, ale do hospod to on nechodil. Rodiče? Pracovali, byli v pohodě, nevím, po kom jsem to zdědil. Rodiče mezi námi dětmi rozdíl nedělali nikdy. Já jsem vlastně vyrůstal se sestrou, bratr je o sedm let starší než já, on odešel z domova v 15-ti letech a od té doby jsem vlastně vyrůstal jen se sestrou. Bratr byl v Třeboni v učení, tam byl až do vojny, pak se tam oženil, on se od učení už vlastně domů jako do rodiny už nevrátil. Mezi mnou a sestrou žádné rozdíl rodiče nedělali. Tu trestnou činnost jsem páchal převážně kvůli alkoholu. Rodiče mě chválili, asi dost často, co říkali, to já nevím, slova . . . slova, ale nepamatuji si jaká, nevím, určitě nějaká pěkná, asi chválivá. Trestali také. Domácím vězením. Rozhodně jsem nic nedostával, jako myslím dárky, peněz nebylo nazbyt, rodiče šetřili na auto. Nějakou tu korunu jsem dostal, to jo, ale slova si fakt nepamatuji. Když jsem měl problémy, když jsem se bál, tak mě podporovali, dodávali mi sílu: „Ty to, Lubo, zvládneš!“ Ale nikdy jsem se jim vlastně se svými obavami ani radostmi nesvěřoval, nějak jsem neměl tu potřebu. Žil jsem si tak nějak sám. Až do roku 2009 mi vlastně pořád věřili, že toho nechám. Pak jsem začal zase popíjet a tak nějak díky alkoholu jsem zase tady, ten alkohol je moje neštěstí, díky tomu jsem pořád dokola tady. Já mám moc rád pivo. Byly doby, kdy jsem ho neměl tejdny, dva tejdny, ale zkrátka mi chutná. Problém je ve mě a v tom alkoholu, tak to se sebou vidím já. V base se se vším vždycky nějak srovnám. Čtu tady, luštím křížovky, za ty léta už tady nám i známý. Ale když jsem venku z basy, tak se s nikým z basy nestýkám. Nikdy jsem neměl společníka. Já se lidem z basy vyhýbám, to není nic dobrého.

Když s nima v base musím být na cele, jsem. Ale venku je lepší se jim vyhýbat, jeden se hned zase zaplete.

Rodiče? Otec je vyučen opravářem zemědělských strojů a matka má zdravotnickou školu. Otec pracoval léta jako řidič ve zdravotnictví. Matka pracovala ve zdravotnictví a po revoluci dělala prodavačku a potom si jako soukromě vzala ten krámek, pak šla do důchodu, tak si ho vzal táta, dneska jsou v důchodu oba. Bratr se sestrou? Bratr i sestra jsou také vyučení. Bratr je rybář a sestra obráběčka kovů. Nikdy nikdo z rodiny nebyl trestaný ani zavřený, jenom já. No, to zkrátka ten můj problém, ten alkohol.²⁵

---

²⁵ Pozn.: Narodil se a vyrůstal v úplně rodině, manželství rodičů trvá dosud, z rodiny nikdo netrestán, vyučen, poprvé trestán pro majetkovou tr. činnost, poté opakovaně, vždy pod vlivem alkoholu, pobyt ve vězení je standardní součástí životního stylu, po propuštění se má kam vrátit, bude pracovat a bydlet.

10.1.2.7 R6 - Petr

22 let, 3x soudně trestaný, 2x nepodmíněným trestem odnětí svobody, v době výzkumu vedeno vazební řízení

„Otcí je 45 let, je zdravý a pracuje jako řidič kamionu, je povahově na jedné straně klidný, na druhé straně je energický. Nebyl soudně trestaný. Ani nikdo z rodiny. Matka se s otcem rozvedla, když mi bylo asi deset let. Otec si asi našel přítelkyni, ale nic bližšího o tom nevím. V té době mě to moc nezajímalo. Teď už vůbec ne. Bydlel poblíž, s otcem jsem se stýkal, finančně mě podporuje a podporoval. Máma je taky 45 let, je zdravá, pracuje jako montážní dělnice. Je hodná. Vždycky byla hodná. Jednoduchý to neměla. Pomáhá mi, jak se dá. Vlastně mě živí, jen občas na mě „řve“, abych si našel práci a neválel se doma. Máma o pět let starší ségru, ta se ale už z domu odstěhovala, je vdaná a čeká rodinu. Vystudovala nějakou vysokou školu. Se ségrou jsem vycházel v pohodě. Sice je starší a holka, takže trochu jinde, ale šlo to. Já jsem jí spíš zlobil a pošťuchoval.

Jak jsem se narodil? Nevím. Asi normálně, dřív ne, vážil jsem asi 3,5 kg. To je jediný, co mi máma říkala. Jméno? Nevím po kom jsem dostal jméno. Otec se Petr nejmenuje. Asi, že to bylo moderní. Mamka mě oslovovala zdrobnělinou mého jména, jen když jsem zlobil, tak mi říkala „normálně“, to „r“ ve jméně mně úplně mrazilo! Moc jsem ale nezlobil. Jako každý kluk, občas jsem něco rozbil, zničil.

Jak jsem říkal, naši se rozvedli, když mi bylo deset. Byly kolem toho pěkný tahanice a řev. Máma je tak trochu hysterka. Všechny problémy řeší křikem, pak se ale uklidní. Po rozvodu mě vychovávala jenom ona. Byla trochu shovívavá a nedůsledná ve výchově. Jak tady vychovávat kluka, ten potřebuje pádnou mužskou ruku. A tu otec měl, byl důslednější než matka, přísnější²⁶. Nebili mě. Táta mi občas vlepil pohlavek. Nějaký závažnější výchovný problémy se mnou podle mého názoru nebyly. Až potom po základní škole, když mě matka nutila, abych ráno vstal a šel do učení. Já jsem teda vstal, předstíral, že jdu do školy, přitom jsem se flákal s klukama, kde se dalo. V učňáku jsem měl tolik neomluvených hodin, že mě v šestnácti dali do diagnostáku, pak do „pastáku“, tam jsem byl do osmnácti. Víc jsem nemusel. Jak se na to dívala matka? Rezignovala. Po nekonečných měsících řvaní a kraválu to vzdala. Říkala mi: „Jakej život si uděláš, tak takovej ho budeš mít! Ona, že se snažila dost, dávala mi volnost, myslela, že jsem rozumnej, ale . . . „že jsem jí zklamal!“ Z pastáku jsem šel domů k matce.

Jako malej jsem chodil do školky, pak na základku. Učení mi nešlo, měl jsem trojky a čtyřky, nebavilo mě to ve škole. Ten rád. V sedmičce a osmičce jsem dělal opravné zkoušky, neopakoval jsem ale nikdy. Na základce jsem neměl dvojku z chování, to až na učňáku. Chodil jsem za školu. Učil jsem se zedníkem, nebavilo mě to, měl jsem hodně neomluvených hodin, tak jsem skončil. Pak jsem se další rok a půl učil autoklempířem. Do školy jsem přestal chodit, nebavilo mě to, měl jsem hodně neomluvených hodin, mistr byl přísný. Takže jsem se ani nedoučil. Pak jsem pracoval. Jednou dva měsíce ve skladu, potom měsíc na stavbě. Od té doby jsem bez práce, živí mě matka a nějaký peníze mi vždycky dá i otec. Tak proč bych se snažil. Co bych v životě chtěl? Stát se profesionálním řidičem, řidičák zatím nemám, ale rád bych si ho udělal.

Moje záliby? V dětství? Snad fotbal? Hudba? Počítač. Ale právě teď mně moc baví moje přítelkyně.

Jaký jsem člověk? Myslím, že úplně normální, jsem hodnej, občas se pohádám, to jo, ale neperu se, nejsem násilník. Naopak jsem hodně společenskej, jo, jsem normální. Nejraději mám svou sestru a matku.

Před pěti lety jsem dostal podmínku, když jsem ve škole ukradl kámošovi mobil. Já jsem ho chtěl, máti mi ho nekoupila a já jsem peníze neměl. Potom jsem v té podmínce ukradl

²⁶ Střídání výchovného stylu. Otec tvrdý, neústupný, zásadový, matka nedůsledná.

s kámošem v obchodáku láhev chlastu a nezaplatili jsme ji. Dohonili nás sekuriťáci a kámoše zmlátili. Bránil jsem ho, měl jsem mu zlomit noc či co, za to jsem byl potrestanej, ted' za to sedím. Tak mi tu podmínku proměnili, dostal jsem sedm měsíců natvrdo, že prej nepracuju, nepřebírám poštu a mohl bych zase něco provést. Byl jsem v base tady v Budějovicích. To jsem byl rád. Mohla tak za mnou chodit máma. Nadávala mi, že mi to říkala, jak dopadnu, ale že jsem jí neposlouchal. No, co na to říct. V base jsem byl na cele s jedním manikem, takovej magor, co kradl ve velkém, to já bych nemohl. Moc jsem se tam s nikým nesbližoval, nechci a nechtěl jsem mít kámoše z basy. To by na mě vrhalo divnej stín. Když jsem si odseděl trest, tak jsem šel zase k mámě. Kam bych šel? Neměl jsem peníze, kdo by mi kde co dal? Nechala mě u sebe bydlet, dávala mi kapesný, na cigára a tak Poprvý jsem byl v base jsem byl už za loupež. Ale jaká to byla loupež? Já jsem tý ženský vzal jenom kabelku a nic v ní neměla, tak jsem jí vyhodil. Loupež? To je když někdo ukradne hodně peněz, ne? To se stalo tak, že jsem pil s jedním Ukrajincem, nějaký pivo a vodku. Platil kámoš, já jsem peníze neměl. Když jsem šel domů, tak jsem na lavičce viděl nějakou starší ženskou, tak mě napadlo, že bych jí trochu pozlobil. Šel jsem k ní a ze srandy jsem jí řekl: „Vykuř mi ho, nebo tě pochčiju“. A vytáhl jsem penis z kalhot. Přišlo mi to vtipný, byla to sranda. Ale ta ženská začala křičet, přijeli policajti, že jsem prý jí vytrh' tašku z ruky a utíkal jsem pryč. Proč? Nevím, nevzrušovala mě, asi mi nějak přeskočilo tím pitím. No tak to jsem si odseděl a tady jsem dostal punc kriminálního.

Ted' jsem ve vazbě, udělal jsem takovej menší průšvih. Vlastně ani za to tak moc nemůžu, zapletl jsem se s jedním „kámošem“, on říkal, že si můžu přivydělat rychle peníze, že mu vždycky jenom pomůžu vyložit a naložit nějaký věci z auta, že to vozí odněkud z venku, nějaký pračky a podobný věci, z venku, tady, že mu to někdo opraví, a on to potom opravený prodává. Dával mi za to peníze, cigarety nebo tak. Já jsem nevěděl, odkud ty věci jsou, ale policajti mi to nevěří. Pro policajty už budu vždycky kriminálník, i kdybych vzal jen čokoládu.

Akorát mě ted' štve, že jsem si našel holku, je jí osmáct, je vyučená kadeřnice, bydlí se mnou u mámy. Ona mi věří, že jsem nic neudělal, snad se to u soudu vysvětlí. Jinak mě zase zavřou a to se bojím, jak by to mezi náma dopadlo. Ona je moc hezká. Před tím jsem bydlel u ní. Ale víc jsem byl doma. Mamka za mě ještě před tím zaplatila dluh na zdravotním pojištění. to by byl další průser. Ona vždycky nadává, řve, ale potom mi pomůže. Ale jak bych to zaplatil, když jsem bez peněz? Bez práce?

Alkohol piju asi od sedmnácti let. Kouřím od patnácti. Jednou za týden si dám marihuanu. To mívám dobrou náladu.²⁷

---

²⁷ Pozn.: Vyrůstal do svých deseti let, kdy byli rodiče rozvedeni, jen v nepříliš efektivní výchovné péči matky, v dospívání jevil socializované poruchy chování, zejména záškoláctví, proto byl umístěn v kolektivním výchovném zařízení, v šestnácti byl poprvé soudně trestán, nedokončil vzdělání, nezažil si pracovní návyky, není schopný podřídit se autoritě, matka v dospělosti toleruje jeho zahálčivý způsob života, nemá smysl pro povinnost, považuje svůj životní styl za normální.

11 Závěr

V závěru práce se vracím opět na začátek, k tématu své práce, tedy k cíli práce, kterým bylo zjistit:

Jaké bylo původní rodinné prostředí recidivistů?

Výzkumem rodinného prostředí vybraného vzorku recidivistů jsem zjistila, že větší vzorek recidivistů pochází z dysfunkčních rodin, většina se jich narodila do rodin s oběma rodiči, většina rodin se však v průběhu předškolního období rozpadá, jeden z recidivistů žije v rodině pouze s matkou,²⁸ poté je svěřen nejprve do ústavní výchovy a prarodičů, jejich výchovu odmítá a odchází, žije raději jako bezdomovec a „vydělává“ si trestnou činností, jeden ze sledované skupiny žije po celý život v úplné rodině,²⁹ nezletilé děti jsou svěřeny do péče matek, na kterých zůstává péče o děti a jejich výchova, stejně nedůsledná a nepřilíš efektivní, u dospívajících se projevují nesocializované poruchy chování např. záškoláctví, ve čtyřech případech, ve dvou případech je přítomna patologie - alkoholismus u otce:

„Byl jsem třetí v pořadí a ani v tu chvíli matka nebyla vdaná. Vlastně jsem vyrůstal v úplné rodině, ale matka se později rozvedla. Moje sestra a můj brácha mají stejného otce. Já mám otce, se kterým moje matka nikdy nebyla, nežila s ním, jsem takový kukaččí mládě.“ R1

„O svém vlastním otci nic nevím, viděl jsem ho jen několikrát v životě. Otec se totiž s matkou rozvedl a odešel od rodin, když mi byl rok. Takže si to ani nepamatuju.“ R3

„Moje matka se s otcem pravděpodobně kvůli jeho chlastu před pěti roky dala rozvést.“ R2

„Když mi bylo asi tak pět let, tak se rodiče rozvedli. Já a můj bratr jsme pak vyrůstali v matčině péči“ R4

„Rodiče nebyli rozvedení, bylo to jejich první manželství. Žijí spolu doposud.“ R6

---

²⁸ R3, matka umírá ve věku 35 let na rakovinu

²⁹ Paradoxně R6, který byl 18x soudně trestaný.

U skupiny zkoumaných kriminálních recidivistů jsou patrné známky nestálého životního stylu s nevázaností, mají sníženou schopnost vytváření pevných osobních vazeb:

„Já jsem nikdy v životě neměl vztah s holkou. Já jsem měl holky vždy jen na „sex“, nikdy jsem žádný holce neřekl: „Miluju tě!“ R1

„S tou ženskou jsem se rozešel někdy v roce 94', ač jsme spolu měli dvě děti, dva kluky, tak já blbec jsem se dal dohromady s jednou kamarádkou. R5

„Holky? Já jsem chodil poprvý s holkou asi v patnácti, v šestnácti jsem zkusil první sex. Měl jsem asi tři holky, ale nevyhledávám známosti. Ty holky si vždycky našly mě. Já holky moc balit neumím. Stydím se. Už asi tři roky jsem žádnou holku neměl, nemám tu potřebu. R2

Hledají okamžité uspokojení spontánních potřeb s naprosto neadekvátními vysokými nároky a s „životem na okamžik“:

„A jelikož peníze jsou jako droga, takže jsem se do toho zase dostal a neviděl jsem, jak to mám zabrzdit. Chtěl jsem mít zase všechno. A kdykoliv jsem chtěl. Kupoval jsem si nový oblečení, novou elektroniku, zařídil jsem si byt, kde jsem bydlel sám.“ R1

Všichni recidivisté sledovaného vzorku pochází z dělnického prostředí, většina pak vyrůstala v sociálně slabých rodinách, ve dvou případech byli ovlivněni prostředím, ve kterém vyrůstali:

„Přestěhovali jsme se do 4+1 na sídliště Máj, matka se rozvedla. Podepsalo se to i na financích. Najednou byl jej jeden plat, nikdy jsme nebyli bohatý, matka nakupovala v sekáčích. . . . vychovávat děti na Máji, to je největší chyba“. R1

„Matka je vyučená řeznice. Několik let zkoušela soukromě podnikat, zkoušela soukromě podnikat s potravinami, zřídila si na sídlišti malý obchod, ale ten neprosperoval, matka se dostalado dluhů, podnikání zanechala a nyní je zaměstnána jako dělnice v pekárně“.

R2

. . . .“ je zedník, myslím si o něm, že to je alkoholik. Už mnoho let chlastá“ . . . R2

...“ byl to alkoholik, trpěl depresemi, jako trpím já“ ...

R4

„Máma je tak trochu hysterka. Všechny problémy řeší křikem. Po rozvodu mě vychovávala jenom ona, byla trošku shovívavá a nedůsledná ve výchově. Jak taky vychovávat kluka, ten potřebuje pádnou mužskou ruku“.

R6

Většina recidivistů pochází z emočně chudého prostředí, které jim neposkytovalo dostatek citového uspokojení, jeden ve výchovném ústavu:

„Jako malej jsem chodil do jeslí, ale to si nepamatuju. Potom do školky, to už trochu jo. Tam to bylo fajn. Měl jsem tam hodnou učitelku. Měl jsem ji moc rád. Byla taková milá, hodná, četla nám pohádky. Pohádky mi nikdo, nikdy a nikde nečetl. Myslím mámu. Bohužel.“

R1

„Já si nepamatuji, že by mi někdy máma četla nějakou knížku, vždycky mi pustila televizi, aby ode mě měla klid. Ale kreslený pohádky jsem měl rád“.

R2

Většina dotazovaných recidivistů má pouze výuční list, dva základní vzdělání, v jednom případě nedokončené vysokoškolské vzdělání z důvodu zdravotních komplikací, nevypěstovali si školní a pracovní návyky, neuznávali autoritu:

„Já jsem teda vstal, předstíral, že jdu do školy, přitom jsem se flákal s klukama, kde se dalo. V učňáku jsem měl tolik neomluvených hodin, že mě v šestnácti dali do diagnostáku, pak do „pastáku“, tam jsem byl do osmnácti“.

R6

„Škola mě přestala bavit, tak jsem jí nechal a asi tři měsíce jsem pracoval za kasou u MC Donalda. Pak dva měsíce v Třeboni na síle, pak jsem už byl bez práce“

R3

„Ve dvaceti jsem maturoval. Docela mě to na učňáku bavilo I parta tam byla docela dobrá. Průšvihy? No, občas jo, jako každéj, jsem třeba nešel do školy, když bylo venku hezky a tak. Nechal jsem se přemluvit od kluků. Potom jsem si podal přihlášku na vysokou. Přijali mně do Plzně. Tam mě to bavilo, ale do toho přišla ta moje nemoc s těmi hlasy a po prvním semestru jsem nebyl

schopnej studovat dál. Navíc to byla finanční zátěž pro naše. Ale měl jsem brigádu. Jenže pak už to nešlo. Kvůli těm hlasům jsem dostal plný invalidní důchod“

R2

Ze skupiny dotazovaných recidivistů nebyl nikdo z rodičů soudně trestán, v jednom případě sourozenec mužského pohlaví. K prvnímu trestnímu stíhání dochází u většiny recidivistů ještě v období vzdělávání.

A následně najít odpověď na otázky, položené v samém úvodu práce.

1. Jakou roli na vznik kriminálního recidivního chování hrálo rodinné prostředí?

Z provedeného výzkumu vyplývá, že rodinné prostředí převážně většiny sledovaného vzorku recidivistů mělo zcela jednoznačný, v zásadě negativní vliv na vznik jejich závadového chování. Všichni pochází z dysfunkčních rodin, kdy jejich výchova zcela jednoznačně postrádala mužský vzor, výchova ze strany matek byla nedůsledná neefektivní, v rodině chyběla autorita, která by stanovila pevná, ale přitom pružná, pravidla chování a stanovila nároky na jednotlivé členy rodiny a určila jednoznačná pravidla, za kterých bude rodina fungovat, výchova postrádala nedostatek motivace k získání potřebného vzdělání a s tím související osvojení pracovních návyků a jejich udržení, všichni recidivisté pochází z dělnických rodin se sociálně slabým zázemím, výzkumný vzorek recidivistů nebyl zatížen trestnou minulostí rodičů, v jednom případě byl trestán jiný člen rodiny, ve dvou případech se v rodinách recidivistů objevila patologie v podobě alkoholismu u otce, dva ze vzorku zkoumaných recidivistů trpí duševní poruchou.

2. Jakou roli v recidivě hrála reakce společnosti na odsouzené?

Ze zkoumaného vzorku se pouze jeden recidivista po svém propuštění domáhal finanční pomoci státu, byl ve všech směrech odmítnut - R1. Další byl i přes vykonání nepodmíněného trestu odnětí svobody opětovně zaměstnán u stejného zaměstnavatele, jako před jeho zadržením - R2, recidivista označený R3 o sociální pomoc nežádal, neboť byl přesvědčen, že mu nebude poskytnuta, další sociální pomoc státu nevyžadoval, neboť jí nepotřeboval, byl finančně zajištěný a měl své vlastní zázemí - R4, recidivista R5 se po svém propuštění vrací k matce, tato ho podporuje finančně, toleruje jeho zahálčivý způsob života, stejně jako zbývající R6, kterému poskytuje původní úplná rodina zázemí po každém propuštění z výkonu trestu.

3. *Jaké jsou možnosti recidivistů na začlenění do společnosti?*

Začlenění recidivistů do společnosti je ovlivněna několika faktory. Odpověď na tuto otázku budu hledat přímo na konkrétních případech, uvedených ve své práci.

R1 – ve věznici si vytvořil pracovní návyky, byl motivovaný a chtěl se začlenit do společnosti a vést „normální“ život. Po propuštění z výkonu trestu mu rodina – konkrétně matka - poskytla „zázemí“ ve formě bydlení, ale už ho, s ohledem na předchozí způsob života, odmítla podporovat finančně. Z tohoto důvodu o pomoc požádal sociální instituce, a když zjistil, že je bez nároku na finanční podporu, našel si zaměstnání, kde pracoval, ale posléze s vidinou lehkého a okamžitého zisku se rozhodl k opětovnému páčání trestné činnosti, v té pokračoval, do práce se již nevrátil.

R 3 – jedináček, matka umřela, s prarodiči ne nepohodl a raději žil jako bezdomovec. Po propuštění výkonu trestu nemá zázemí, finance. O tyto ani nežádá, protože nedoufá, že by mu někdo pomohl, krádeže opětovně páchá z k uspokojení základních potřeb.

Z tohoto vyplývá, že nejdůležitějším a zcela jednoznačným faktorem je, podle mého názoru, motivace a snaha propuštěného o znovuzачlenění do společnosti. Ale i v tomto případě není „socializace“ bez zázemí a finanční podpory, ať již poskytnuté rodinou nebo státní institucí, není možná. V České republice existuje projekt, který již v době výkonu trestu odnětí svobody nabízí odsouzeným zajištění práce a tudíž výdělků a poskytnutí ubytování. Toto je prováděno za určitých, specifických podmínek, a jejich nedodržení je samozřejmě sankcionováno. Jaký zájem je o tuto „službu“ ze strany odsouzených? Kolik by jich ve skutečnosti doopravdy se zájmem využilo?

Jak se opětovně začlenit do společnosti, když mě právě propustili z výkonu trestu? Když nemám kam a za kým jít, když nemám peníze? Navíc když nic neumím a vlastně ani nevím, jak společnost funguje? Když se třeba ani začlenit nechci, protože je lépe v důvěrně známém prostředí věznice?

Toto a mnohé další jsou otázky, které je v rámci problémů spojených s recidivou kriminálního chování nutné řešit. Řešení není jednoduché a zcela jistě není krátkodobé, pokud je vůbec možné zajistit, aby společnost recidivu vymýtila? Kde, popř. u koho začít?

V souvislosti se shora uvedenými výsledky praktické části se lze ztotožnit s názorem Berneho, který tvrdí, že události, které jsme prožili, viděli, slyšeli si zaznamenáme

a vkládáme do paměti. Stejně tak činíme s pravidly, zákony, příkazy a vším ostatním, co se kolem nás dělo a čemu jsme byli přítomni, si tak nahrajeme do své paměti, ať se jedná o pozitivní či negativní události. Tyto pak *natrvalo* vložíme do své paměti. Jedná se o informace nezbytné pro dobu, kdy budeme „dospělí“, tedy odkázaní sami na sebe. Tedy v okamžiku, kdy se v podobných situacích ocitáme, si z paměti „vydolujeme“ nahrávky z doby, kdy jsme byli ještě hodně malí. Zpravidla si toto období ani dostatečně nepamatujeme a neumíme si je vybavit. Jedná se o *osvojené způsoby*, podle kterých se pak budeme sami chovat. Jedná se o záznamy v podobě „Rodičovského Já“, které v sobě zaznamenalo hodnotový systém a etiku a podobné situaci.

Zkoumaný vzorek recidivistů se v převážně většině ztotožňuje se vzory chování, uvažování, jednání a konání, uloženém ve svém „Rodičovském Já“, ztotožňuje se s tím, co si „si nahrál“ ve svém dětství.

Zkoumaný vzorek recidivistů se v době výzkumu nacházel v pozici: **Já jsem OK – Ty nejsi OK.**, neboť si své jednání racionalizují, všichni si pro své jednání našli racionální zdůvodnění – nedostatek podpory ze strany státu, vliv alkoholu na páčání trestné činnosti, nutnost porušování norem státu i přes vědomí jejich platnosti z důvodu své vlastní „svobody“, nezbytnost trestnou činností řešit tíživou životní, popř. finanční situaci, aby tak nemuseli čelit odpovědnosti za své činy.

Z výše uvedených odpovědí na jednotlivé otázky je zcela zřejmé, že cíl práce byl splněn.

Seznam literatury

BERNE, E. *Co řeknete, až pozdravíte*. Praha: NLN, s. r. o., 1997. ISBN 80-7106-231-4

FENYK, J. *Trestní zákoník a trestní řád: průvodce trestněprávními předpisy judikaturou*.

Praha : Linde , 2010. ISBN 978-80-7201-808-6

FISCHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie*. Praha : Grada Publishing, a. s. 2009. ISBN

978-80-247-2781-3

GIDDENS, A. *Sociologie*. Praha : Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4

NOVOTNÝ, O. ZAPLETAL, J. a kolektiv. *Kriminologie*. Praha: ASPI Publishing, s. r. o.,

2004. ISBN 80-7357-026-2

STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J. *Základy kvalitativního výzkumu : postupy a techniky*

metody zakotvené teorie. Boskovice : Albert, 1999. ISBN 80-85834-60

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha : Portál, 2004. ISBN

80-7178-802-3

VYBÍRAL, Z. *Psychologie komunikace*. Praha : Portál, 2005. ISBN 978-80-7367-387-1